

ב"ה

תשובה

משמחת נישואי

יהושע אשר רבקה בתי'ה

שיחיו

רבינוביץ'

י"ג סיון ה'תשס"ד

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

==

==

פתח דבר

נפתח בשבח והודיה לה' יתברך, על כל הטוב אשר גמלנו, ואשר זיכנו בחסדו הגדול לבוא בברית הנישואין, בשעה טובה ומוצלחת, היום יום רביעי י"ג סיוון ה'תשס"ד.

כהמנהג אשר נתפשט לאחרונה בין אנ"ש – המיוסד על הנהגתו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע – לכבד את המשתתפים בסעודת הנישואין בתשורה, מגישים אנו תשורה מיוחדת לכל האורחים אשר הואילו ליטול חלק ולהשתתף בשמחת נישואינו.

תשורה זו כוללת:

א. רשימת מנהגים – רשימה מיוחדת שנכתבה ע"י א' מזקני המשפיעים הרמז"ג שליט"א, ובו מנהגים שראה ושמע מגדולי החסידים בדורות הקודמים, וכן הוראות שליקט משיחות ומכתבי רבותינו נשיאנו, בסוף הרשימה מובאים מקצת ממנהגי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע וכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

ב. "שימושה של תורה" – לקט סיפורים פנינים ואמרות חסידיים מתוך רשימתו של הרה"ח הרב אברהם בער בלעסאווסקי שליט"א, רשימה שחלקה הארי יצא לאור בחוברת "וואס געדיינקסטו" – ובלקט שלפנינו נמצא החלק שעדיין לא התפרסם.

ג. "חיים חסידים" – פרסום ראשון מתוכן התוועדויותיו של המשפיע הרה"ח הר"ר משה יהודה רייכמן ז"ל – משפיע בישיבת "תורת אמת", המבוססת על "קיצור דברים" שהרמ"י רייכמן ז"ל רשם בעצמו ממה שחזר בכמה מהתוועדויותיו בשנות הכפ"ם.

תודתנו נתונה להרה"ת מנחם מענדל הכהן שיחי' רוט על עזרתו הרבה

בהשגת החומר ובעריכתו.

ונסיים על בסיס לשונו הזהב של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע:

"הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כל הבאים להשתתף בשמחתנו ואנשי ביתם יחיו, בתוך כלל אחב"י בברכות מאליפות מנפש ועד בשר".

ויה"ר אשר בקרוב ממש נזכה – בזכות שמחת הנישואין – לילך לקראת משיח צדקנו, וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בראשנו, בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש!

יהושע אשר ורבקה בת"ה רבינוביץ'

י"ג סיוון ה'תשס"ד
נחלת הר חב"ד, אה"ק תובב"א.

רשימת מנהגים

הרשימה (נעתקה מרשימה ש) נכתבה ע"י א' מזקני המשפיעים הרמז"ג שליט"א, עפ"י הנהגות שראה בעצמו או ששמע אצל גדולי החסידים מתקופת כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע וכ"ק אדמו"ר הרי"ץ נ"ע, ומעט מן המנהגים ליקט הכותב שליט"א ממכתבי כ"ק רבותינו נשיאנו, בסוף הרשימה מובאים מנהגים מכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע וכ"ק אדמו"ר הרי"ץ נ"ע עצמם.

חלק מהנהגות – כפי הנראה – הם עניינים פרטיים שנהגו בהם החסידים כחלק מעבודת ה' שלהם, ואינם בהכרח מנהגים השייכים אל הכלל, כמו"כ מופיעים ברשימה עניינים הקשורים לרבנים וכדו'. במקומות מספר הוסיף הכותב שליט"א טעמים והסברים בדרך אפשר.

במסגרת עריכת הרשימה והכנתה לדפוס, סידרנו את הרשימה וחילקנוה לנושאים ועניינים. ברם, כל השינויים הנם בסדר העניינים וכד', והרשימה כשלעצמה מוגשת ככתבה וכלשונה.

על אף שחלק מן ההנהגות המובאות כאן אינם עולות בקנה אחד עם הנהוג כיום באנ"ש, ולפעמים אף סותרות מנהגים שהנהיג כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (כגון בעניין סעודה שלישית, וברכת בנות לא נשואות על הדלקת נש"ק), מ"מ ראינו לנכון להגיש את החומר במתכונתו המקורית, כדי לא לגרוע מייחודיותה של רשימה זו.

מסיבה זו גם לא השמטנו מהרשימה – מנהגים שכבר נתפרסמו, ואשר כבר ידועים לכל.

שמות החסידים המופיעים ברשימה זו, רובם נכתבו בר"ת. להלן רשימת שמותם המלאה:

הרש"ז – הרב חיים שניאור זלמן שניאורסאהן מלאדז.

הרד"ק – הרב דובער קורניצקי.

הרש"ל – הרב שמואל לויטין.

הרי"מ – הרב יצחק (הלוי האראוויץ) מתמיד.

הריא"ב – הרב יהושע אייזיק ברוך.

הרב"פ – הרב ברוך פרידמאן.

הרי"פ – הרב יחזקאל פייגין.

הנהגות הבוקר

הרד"ק נהג שכשנטל ידיו בבוקר בפעם השנייה לנטילת ידים שחרית, קודם ברכת "על נטילת ידים" – היה שופך ג' פעמים בסירוגין, ואח"כ ג' פעמים רצופים על כל יד. (פניו רחץ קודם לזה, כנראה שלא יהיה הפסק בין ברכת נטילת ידים לנטילת ידים).

היו מהחסידים (חסר) שהיו מדקדקים שאפילו בנטילה הראשונה בבוקר בעוד שכבם במיטתם, יהיה הנטילה בזהירות כמו לסעודה (כמו שנוהגים לנטילה הב' קודם אמירת הברכות) היינו כלי שלימה, בלי לחלוחית מבחוץ, וכן גם החזקת הכלי בסודר, כנהוג.

הרש"ז נהג שלא לישן בלילה אפי' בדרך עראי, אפילו באופן ישיבה על הכיסא, אפילו בעת מסעו על המסילת הברזל, מבלי להכין תחילה כלי עם מים בסמוך

לו, בכדי שלא יצטרך להלך ד' אמות בלא נטילת ידים (וכן הר"מ, ראינו בליל יוה"כ הגם כי ישב כל הלילה ועסק בשירות ותשבחות ובלימוד כו', ומ"מ בסמוך לו עמד כלי עם מים, ובכל פעם שהיה מתנמנם על איזה רגעים הנה בהקיצו נטל תיכף ידיו).

כמה מהחסידים היו נוהגים ליטול ידיהם ג' פעמים בסירוגין ובכלי בצאתם מנקיות (אפילו באמצע היום).

כמדומה שהר"מ היה מבאר: מאחר שכתוב בסידור נוסח הברכות על הסדר, ממילא צריכים לומר כל הברכות בבוקר על הסדר – אפילו כשהיו ניעורין כל הלילה.

הר"מ היה מדבר כמה פעמים שאין לדבר – אפילו דיבור הכרחי – קודם אמירת ק"ש בבוקר (ומכל שכן קודם ברכת התורה).

היו מהחסידים (כנראה היה זה עפ"י הוראה מיוחדת) שהיו נוהגים להתפלל בבוקר – אחר אמירת ק"ש בזמנה בתפילין – גם שמונה עשרה, ואח"כ התפללו עוד הפעם על הסדר (וצ"ע הטעם, אם בכדי לסמוך גאולה לתפילה, או בכדי שלא לטעום קודם תפילת שמונה עשרה, שזה נקרא תפילה).

בשם הר"פ: שמי שמוכרח לטעום בבוקר קודם התפילה יותר נכון שיטול ידיו ויאכל פת לחם עם מים (שאינן בזה משום מותרות כו') משא"כ במיני מזונות שייך בזה מותרות ותאוות נה"ב כו', (אבל הריא"ב התנגד לזה, באומרו כי עפ"י שו"ע הנה מזונות (בשיעור קטן) אינו נקרא קביעות סעודה, משא"כ פת לחם גמור כו').

עיצית ותפילין

הרד"ק היה לובש טלית קטן בשיעור גדול מאוד, ומלפניו הגיע ממש עד הברכיים – מלבד הציצית (וכן הר"מ והר"פ). ופעם אחת שאלו להרד"ק על זה, והשיב אז מיט דער מצוה באדארפמען זיין ארומגענומען אינגאנצען [תרגום חופשי: עם מצוה זאת עלינו להיות מוקפים לגמרי].

הרר"ל [=הרב לייב] שיינין מדאקשיץ, שמעתי (ואפשר ראיתי) שהיה נוהג

לברך אף על טלית קטן להתעטף בציצית, והניחו רחבו לקומתו כו' כמ"ש בסידור.

הרב"פ היה בודק הציצית של הטלית קטן בכל יום – בעת אמירת קטורת.

הרד"ק היה אומר קריאת שמע קטנה בבוקר – בתפילין (וכן הרש"ל).

הרש"ז הניח תפילין של יד מיושב (וכן הרש"ל).

הרד"ק נהג בתפילין של ראש שמקודם הניח הקשר – הדלי"ת – על המעברתא והתיתורא, ואח"כ הניח התפילין על הראש במקומו בדיוק (לא כמו שנוהגים הרבה שאוחזים התפלה של ראש בהרצועה ובקשר הדלי"ת, וה"ש של ראש" תלוי באוויר).

הרד"ק וכן הריא"ב לא היו מסירין התפילין עד אחר אמירת השיעור תהילים.

ישיש אחד, ר' מענדל שיפרין ז"ל מקראסנאלוק, היה מלמד אותי (ממה שקיבל בקטנותו) לעשות הקשר בסוף הרצועות על פס היד בצורת יו"ד. ויהיה אז השם ש-ד-י בשלימות מהרצועות גופא, שי"ן – מהכריכות עם הרצועה המהדקת את התפלה על היד סביב התיתורא, על גב היד – צורת דלי"ת, וצורת יו"ד – על פס היד.

הרש"ז אף שהיה לו טלית גדול וארוך ביותר, והציצית נגררו על הארץ – מ"מ לא תחבם בחגורה.

הרש"ז היה מעורר להרבה אנשים – ואפילו לצעירים אחר הבר מצוה – בעניין הנחת תפילין דר"ת שזהו חוב גמור.

כמדומני שהחסידים נטלו ידיהם קצת אחר הנחת תפילין של ראש, מפני משמוש במקום הראש והשיער.

הרי"מ היה נוהג לקרות ק"ש בתפילין דר"ת (או שאר תפילין) אחר התפילה – במזוזה.

הרד"ק היה נוהג ללמוד שיעור היומי של חומש ורש"י בתפילין דר"ת, וגם למד החומש בטעמי הנגינות.

מנהג (ראיתי בלאדז כמדומה) לכרוך הרצועות על התפילין באופן כזה שאפילו

כשמונחים בכיסן יהיה השם ש-ד-י בסמיכות (השי"ן השמאלי מה"ש של ראש", הדלי"ת מהקשר בזווית השמאלית קרוב למעברתא, בקירוב להיו"ד של יד שהוא מונח על זווית הימני קרוב למעברתא).

(נוסח אחר: בלאדז היו מדקדקים לכרוך הרצועות על התפילין (כשמוניחים אותן בכיסן) באופן שיהיה השם ש-ד-י בסמיכות (השי"ן השמאלי מה"ש של ראש", ועל צדו השמאלי (בקרן אשר מתחברים עם המעברתא) הקשר של ראש שזהו דלי"ת, ובסמוך לזה השל יד והקשר שזהו היו"ד בצד ימין (על הקרן שמתחבר עם המעברתא)).

לא היו כורכין את הרצועות על הקשרים, אבל על התיתורא ועל המעברתא – שפיר דמי.

אין מנהגינו שיתום יתחיל להניח תפילין במלאות לו י"ב שנה (כמו שנוהגים בכמה קהילות).

היו מהחסידיים שהיו נוהגים שלא להסיר התיק מעל ה"ש של יד" במשך על עת התפילה – לשמירת קרנות הריבוע, (וחתכו קצת מהתיק במקום הקשר, באופן שהקשר יהיה בקירוב להבית), אבל כמובן שבשעת עשיית הברכה הסירו מקודם התיק (ואפילו תיק הפנימי שהוא לכאורה מין עור – ומין במינו אינו חוצץ כו' – ומ"מ הסירו אותו ג"כ בעת הברכה), ובשעת הברכה אחזו את מקום הקשר ביחד עם הבית ע"י קצת מהטלית, באופן שהטלית כיסה את הבית עם הקשר (וצ"ע הטעם בזה), עובר לעשייתן.

תפילין של רש"י ושל ר"ת שמונחים בכיסם בתוך כיס הגדול (של הטלית) היו קצת מניחים התפילין של רש"י מצד שמאל ותפילין של ר"ת מצד ימין, (וכמדומה ששמעתי הטעם להיות שתפילין דר"ת הם בבחי' מוחין דאבא צריכים להיות בימין, ודרש"י שהם מוחין דאמא צריכים להיות בשמאל. אבל יש להנהגה זו לכאורה טעם מספיק עפ"י שו"ע, כדי שכשיבוא להניחם יפגע בשל רש"י תחילה (כמו שבכיס התפילין – השל יד הוא בצד שמאל, מטעם זה שיפגע בו תחילה) ככה בשתי הזוגות דרש"י ודר"ת).

תפילה

מהרש"ל שמעתי בשמו של כ"ק אדמו"ר הרי"ץ נ"ע כי מה שמבואר בסידור להפסיק בין הנחת תפילין של יד לשל ראש לקדיש ברכו וקדושה, הנה "שב ואל תעשה - עדיף".

הרד"ק היה מדקדק בענית "אמן יש"ר" לעמוד במקום אחד, ובכיוון רגלים כמו בשמונה עשרה. (ואפילו באמצע הילוכו עמד אז עד אחר גמר העניה), שאר החסידים היו מדקדקים רק להגביה גופם קצת באמירת "אמן יש"ר".

הריא"ב התפלל תמיד מתוך הסידור (גם ברכת המזון).

הרה"ח ר' שמואל יצחק לובינסקי היה מתרגם לעצמו בלשון אידיש מהתחלת "מה טובו" עד "הודו".

הרי"מ והריא"ב היו מונין ה"י"א סממנים" באצבעותיהם, ובדיוק ביותר.

כמדומני, שהרש"ז באמצע "ויברך דוד" הפריש מטבעות לצדקה.

הרב"פ והרד"ק נהגו בהכרעות בשמונה עשרה לדקדק כמבואר בשו"ע, כשאומר "ברוך" - כורע בברכיו, וכשאומר "אתה" משתחוה כל כך עד שהקשרים של חוליות השדרה בולטים, וגם ראשו יכוף. וקודם שאומר השם - זוקף בנחת, תחילה ראשו ואח"כ כל גופו כו'.

הפסיעות - בהרכנת הראש קצת עד סיום עושה שלום כו'.

כולם היו נזהרים שלא לדבר, ואפילו שלא לעיין בספר בעת חזרת הש"ץ. והרש"ז גער בקול על המשיחים באמצע חזרת הש"ץ בלשון "אסור לדבר".

קדושה - בעיניים סגורות.

בקדושה - הרגליים ביושר עד סיום הש"ץ ברכת הא-ל הקדוש.

הרש"ז, הרב"פ, והרי"פ היו אומרים מודים דרבנן בשחייה אחת מתחילה ועד סוף.

הרב"פ היה נוהג לעמוד בעת אמירת ברכת כהנים מהשליח ציבור, ולהביט

על תנועות ראשו בעת אמירת יברכך גו'.

ג' פסיעות קודם חזרת התפילה ואחריה – אין הש"ץ נוהגים לעשותם, מפריד הרגלים זה מזה ב"יהיו לרצון", הן בתפילת לחש והן בחזרה, וזהו הנקרא "עקר רגליו".

באם הרש"ז היה מתפלל בחדר שלא היה ספר תורה, ואם בחדר סמוך לו היה ספר תורה, אזי היה מהדר לילך לשם לנפילת אפיים.

באמירת "ויהי בנסוע הארון" – היו מביטים לארון הקודש הפתוח.

ב"גדלו לה' אתי וגו'" צ"ע אם לומר ב' פעמים "רוממו וגו' כי קדוש הוא רוממו וגו' כי קדוש הוי' א-לוקינו", (הגם שבסידור כתוב רק פעם אחת) ועיין בתיקוני הסידור להרא"ח נאה ז"ל.

נישוק הס"ת בחיבוק עם ב' הידיים (הענט).

לגלול החגורה של הס"ת – בתחילת שלישי התחתון.

נוהגים לתת לקטן להחזיק הס"ת אחרי הגבהה וכיו"ב, באין מוחה ומפריע.

הרד"ק היה עומד בכל פעם בעת קריאת התורה, ולא ישב כלל אפילו בשבת קודש.

הרש"ז היה אומר ה"שש זכירות" קודם השיעור תהילים.

הרש"ז היה עומד באמירת "והוא רחום" (בשני וחמישי) בכיוון הרגלים כמו באמצע שמונה עשרה (כמדומה שבסידורו ציין זה לסידור הרש"ר).

היו מהחסידיים שהיו נוהגים לומר אחר התפילה קאפיטל כ"ג (מזמור לדוד גו' לא אחסר גו').

החסידיים הראשונים אמרו בכל יום אחרי התפילה תפילת הדרך (בלי הזכרת השם) כי מתעכבים בדרך . . . וסעד לזה ממה שסמך אדמו"ר הזקן תפילת הדרך אחר תפילת שחרית.

הרי"פ היה נזהר מאוד להתפלל מנחה קודם השקיעה דווקא, ובאם לא היה מנין בזמנו, התחיל תיכף להתפלל ביחידות. וכשבאו בכל יום מנין תלמידים להתפלל אצל כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע באטוואצק, בהיכל הסמוך להיכל כ"ק,

הנה אם באו להתפלל אחר הזמן – אפילו על איזה רגעים, לא הניחם הרי"פ להתפלל בציבור, ואמר שזה שלא לפי רצונו של כ"ק.

הרש"ז היה זהיר מאוד בתפילת מנחה וערבית בציבור דווקא, וכמה פעמים שהיה בעל ייסורים (לא עלינו) בפועל ממש, ומ"מ רץ כנער במהירות לאיזה בית מדרש להתפלל בציבור (וכמדומה שסיפר על הר"ר הלל (פאריטשער) נ"ע שהיה לו מסירות נפש על תפילת מנחה וערבית בציבור דווקא).

הרש"ז כשהתפלל במנין (בחול) [תפילת ערבית], ואמרו שם אחר "השכיבנו" – "ברוך גו' אמן ואמן גו' יראו עינינו כו' ברוך . . על כל מעשיו", היה מדקדק לסיים ברכת "השכיבנו גו' ברוך . . שומר את עמו ישראל לעד" אחר סיומו של הש"ץ ברכת "יראו עינינו", כדי שלא להכניס עצמו בספק עניית אמן על ברכת "יראו עינינו" משום חשש הפסק כו' (כמדומה שכך אמר לי בפירוש).

הר"ר יהושע העשיל צייטלין שו"ב סיפר: שפעם אחת נכנס להרה"ח וכו' ר' דוד האראדאקער ז"ל, והיה חולה ומושכב במיטה, ושאל כמה השעה, והשיב לו שהוא לערך חצות היום, נטל תיכף ומיד ידיו ועמד מהמיטה והתפלל תיכף שמונה עשרה (בבגדיו התחתונים), ואמר: אז ער וויל אריין כאפ'ן [= ברצונו להספיק] לכל הפחות שמונה עשרה קודם חצות.

שמעתי שכ"ק אדמו"ר הרי"ץ נ"ע השיב לשואל אבל ל"ע, שהיה מתפלל במקום שאין מתפללים נוסח האריז"ל, ושאל אם רשאי לשנות הנוסח כדי להתפלל לפני התיבה, והשיב לו שלא ירד לפני התיבה אם יהיה מוכרח לשנות הנוסח.

ענייני סעודה

הרב"פ היה מדקדק שלא לעשות מזונות אלא על מיני מזונות שנאפו כמו בלילה רכה או על לעקח של דבש או ביצים (בלא תערובת מים). וכן הרי"פ היה ג"כ מדקדק בזה.

בשם הרי"מ, כי המהודר בפת הבאה בכיסנין לברך עליו "בורא מיני מזונות" הוא – פת שממלאים אותה קודם אפייתה במיני מתיקה כמו דבש צוקער או שקדים ואגוזים וכיוצא בהם משאר מיני פרות או תבלין כו' (עי' בסדר ברכות

הנהגין פרק ב' אות ז'-י).

חסידי פולין היו נוהגין לטבול חתיכת צוקער בתה ואח"כ לברך שהכל (וכמדומה הטעם בזה – כי התה הוא עיקר והצוקער טפל, אבל הוא דבר חשוב, ולצאת ידי שניהם נהגו באופן כזה), אבל אצל אנ"ש ראינו שנזהרים שלא לעשות באופן כזה, (וכמדומה ששמעתי מר' שמואל שמוטקין ז"ל שזהו טיבול במשקה וצריכים נטילת ידים).

הרה"ח ר' דוד האראדאקער אמר שקבלה בשם אדמו"ר הזקן שלא ליתן מים על צימוקים יותר מאחד וחצי גלאז [=כוס] על פונט [=שם משקל], וברור שזה פחות הרבה יותר מהשיעור במובא בשו"ת צ"צ, ועל השיעור שמובא בשו"ת הצ"צ היה הוא מברך שהכל (שמעתי מהר"ר יהושע העשיל צייטלין שו"ב) וצ"ע.

היו מהחסידים שהיו נוהגים באם הלכו קודם הסעודה לנקיות, לא היו נוטלים ידיהם לעשות "אשר יצר" מתחילה, רק היו נוטלים ידיהם לסעודה – כנהוג – ג' פעמים על כל יד, ואח"כ ג' פעמים לסירוגין, ומברכים "על נטילת ידים" ואח"כ ברכת המוציא, ואחר אכילת כזית היו מברכין "אשר יצר כו".

החסידים היו מדקדקים שלא לאכול מבלי מלבוש עליון על הכתונת, ומבלי כובע העליון.

היו נזהרים באמצע הסעודה לבלי נתינת יד לשלום לאחד שלא נטל ידיו. הרש"ז היה מדקדק מאוד, ובמתינות יתירה בברכת המזון, ובפרט בפסוק "פותח את ידך" באריכות ובניגון ממושך קצת. הרד"ק היה מסיים בברכת המזון "נער הייתי . . את עמו בשלום", אבל בלחישה.

בנוסח "ברוך רחמנא כו" צריך להיות: "רחמנא אלקנא מלכא דעלמא".

ערב שבת

הרש"ז היה הולך בערב שבת קודש למקוה אחר תפילת שחרית (כבר היה אחר הצהריים) – קודם הנחת תפילין דר"ת, ובבואו מהמקוה אז הניח תפילין דר"ת.

הרי"מ הגם שהאריך – עפ"י רוב – בתפילתו, אפי' בערב שב"ק (וכן בער"ח) עד אחר חצות, ולפעמים עד איזה שעות אחר חצות, ומ"מ היה אומר תחנונים ונופל לנפילת אפיים, כי זהו שייך לסדר התפילה.

אמרו עליו על הרד"ק שהוא העביר את הפרשה – שניים מקרא ואחד תרגום – ג' פעמים בכל שבוע. פעם אחת בערב (או בליל) שבת קודש, הפעם השנית ביום שבת קודש בבוקר קודם התפילה, ופעם השלישית אחר התפילה קודם קידוש (...?).

כמדומה שאמרו בשם הרד"ק, שנהוג אצל אנ"ש שאפילו בתולה נערה בבית אביה מדלקת ערב שבת קודש נר אחד (בוודאי בלי ברכה), ואחר החתונה מוספת עוד שניים, [אולי צ"ל: מוספת ומדלקת שניים].

הרש"ז אמר שיר השירים בערב שבת קודש (כמדומה קודם קבלת שבת).

שבת קודש

הרש"ז הרי"מ הרי"פ והרי"א"ב היו לובשים בש"ק בגדי משי (וכן באחרונה הנה גם הרב"פ הרד"ק וכן ר' יהודא עבער לבשו בגדי משי בש"ק, וכמדומה שזה היה אצלם עפ"י הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע).

הרש"ז שר לעצמו "לכה דודי" בדביקות ובניגון של אדה"ז על "לכה דודי" (לא היה כל כך באפשרות לשמוע היטב הניגון כי בכה מאוד באמצע).

הרד"ק אמר פרקי אבות כל זמן הקיץ.

הרש"ז אמר תניא בספר ובמהירות זמן רב קודם תפילת המנחה ביום שבת קודש (ולפי ההשערה בוודאי גמר אז כל חלק ראשון, ואפשר עוד יותר).

הרש"ז אמר לעצמו ביחידות היה רצון (הנקרא: תפילת רב) קודם ברכת החודש.

בקידוש היום ביום שב"ק, היו חילוקים בין החסידים, ישנם שקידשו בעמידה כמו בקידוש הלילה, וישנם שקידשו בישיבה, וישנם שרק להברכה – בורא פרי הגפן – עמדו.

הרד"ק הנה בש"ק אפילו על פת הבאה בכיסנין היה מהדר לברך ולבצוע על לחם משנה דווקא (ואפילו כשטעם בבוקר לפני התפילה), ואמר שזה אינו שייך דווקא להסעודה אחר התפילה, אלא דכל עניין שבת הוא כפל, (וצ"ע להלכה דהלא לחם משנה עושה קביעות לכאורה והרי מחויב לנטילת ידים).

אמירת חצי קדיש שאחר קריאת התורה במנחת שבת (וכן במנחת תענית ציבור) מנהגינו – עפ"י הוראת כ"ק אדמו"ר הרי"ף נ"ע – להתחיל לומר קדיש קרוב לסדר הגלילה, ולמהר בהגלילה ואמירת יהללו והכניסה לארון, ולהאריך באמירת ה"חצי קדיש" באופן שיסיימו ה"חצי קדיש" אחר הכניסה, ועכ"פ להסמיכו – באופן הכי אפשרי – לתפילה.

הרש"ז נטל ידיו לסעודה שלישית, והפליג מאוד במעלת סעודה שלישית בשם הר"ר הלל [פאריטשער] נ"ע, והתרעם מאוד על אלו המונעים מלאכול סעודה שלישית (ואמר שזהו דרך עבור הרביים, אבל לא עבור החסידים).

אצל הרש"ז ניגנו שורת ניגונים ישנים בסעודה שלישית, ובתוכם – בכל ש"ק – ניגון שנקרא "דער מהרי"ל'ס (בנו של הצ"צ) ניגון", ונקרא כך מפני שהמהרי"ל התפלל בניגון זה, אף שבעצם הוא מיוחס לעשרה ניגונים מאדה"ז. ואח"כ ניגנו הבני היכלא הידוע, ובסופו איזה תנועות מיוחסות לאביו של הרש"ז הרה"ח ר' לייב וועליזנער ובתוכו בלול תנועה של הבעש"ט.

בתחילת הסעודה אמר ה"תמניא אפי" שבתהילים, הרד"ק והרי"ף אמרו ה"תמניא אפי" אחרי מנחה.

הרד"ק היה נזהר שלא לנגוע (ומכ"ש שלא לטלטל) מכתבים בש"ק, שהובאו בש"ק ע"י נושא הדואר.

המנהג אצל חב"ד שלא לשאת בש"ק ברה"ר אפילו במקום שנמצא שם עירוב. מחמירים בלצאת עם משקפיים בשבת, למי שרואה ללכת בלא משקפיים.

מוצאי שב"ק

הרש"ז האריך מאוד בתפילת מעריב מוצש"ק, האריך בניגון קצת באמירת ברכו, והאריך ביותר בשמונה עשרה, והעיקר ב"ואתה קודש" (לפעמים בערך

שעה שלמה) בבכיות נוראות על הקול.

הרש"ז אמר הפסוקים "ה' צבאות . . . ה' צבאות . . . ה' הושיעה" [גם] בסדר התפילה ג' פעמים כל פסוק.

אמירת "ויתן לך" תיכף אחר הבדלה, בעמידה, שניים בסידור ובקול רם.

הרש"ז הסתכל בכוס של הבדלה לראות מראה מצחו, כידוע.

[מדקדקים שקודם הבדלה יהיה פתוח הסידור ב"ויתן לך"].

שמעתי מהר"ר מ"מ הכהן אראנאווי שי' ששמע מאביו ז"ל שקבלה מחסידים הישנים שבעת אמירת הבדלה צריך להיות הסידור פתוח ב"ויתן לך".

כשהייתה נראית הלבנה, אז היה הולך הרש"ז בזריזות יתירה עם מנין שלו ברחובה של עיר לקידוש הלבנה (אחר הבדלה קודם "ויתן לך"), ושהה לאמירת קידוש הלבנה בערך כשעה וחצי, ואפילו היה הקור חזק מאוד לא הביט על כל זה, ועמד כל העת בכיוון הרגלים בעיניים סגורות, ולא שמענו אז מאתו מה שהוא אומר, רק ל"שלום עליכם" הגביה קצת קולו וענה למסובבים, ואז היינו יודעים וואו ער האלט [= היכן הוא אוחז], (האריכות ביותר הייתה עד שהגיע ל"שלום עליכם").

הרש"ז תיכף אחר סדר הבדלה (אמירת "ויתן לך") למד מסכת סוכה בכל מוצש"ק (כמדומה שסיפר שגם הצמח צדק נהג כן), כי אחר זמן "רעווא דרעווין" (יוהכ"פ) צריכים להתעסק בסוכה. אח"כ סיפר מעשיות חסידותיות, ובפרט מהר"ר הלל (פאריטשער) נ"ע (והרבה מה ששמע מהר"ר שלום ר' הלל'ס).

עפ"י הרוב הנה הרש"ז בליל מוצש"ק כתב דא"ח (ביאורים והסברים עפ"י יסודות כ"ק רבותינו הק") כל הלילה, והרבה שרף אח"כ מה שכתב ביגיעה.

הרב"פ אמר הרבה פעמים בליל מוצש"ק "אליהו הנביא" (ק"נ פעמים?).

הרד"ק שר לעצמו פזמון המבדיל במוצש"ק.

חגים ומועדים

הרב"פ הרד"ק הרי"פ וכו' היו נזהרים שלא לשאת שום דבר ברה"ר ביו"ט,

ואפילו הטלית היו לובשים אותו תחת מלבוש העליון כמו בשבת (לבד הד' מינים בסוכות וענייני אוכל נפש).

החסידים היו מדקדקים בראש חודש להניח תפילין דר"ת קודם תפילת מוסף – מטעם הידוע, אבל הריא"ב אם לא היה ביכולתו למהר, היה מתפלל קודם מוסף עם הציבור ואח"כ הניח תפילין דר"ת (ואמר שע"פ שו"ע צריכים להתפלל בפרט שמונה עשרה עם הציבור).

בלאדז ובאטוואצק לא ראינו שיהיו נזהרים לומר אחר הלל בראש חודש "ואברהם זקן גו' זבדיה-כו", אבל הריא"ב בוילנא היה מדקדק לומר זה ובקול רם.

הרש"ז הלך לתשליך (עם מנין) בעשרת ימי תשובה בזמן שאומרים בסליחות י"ג מידות, ולא בראש השנה.

הרש"ז היה לו בירושה יארלמולקע [= כיפה] מהצמח צדק (לבנה), וחגורה לבנה מהלאדיער הזקן (הרב חיים שניאור זלמן בנו של הצמח צדק), ושמעתי שהתפלל בהם ביוהכ"פ.

כמדומה שהכהנים נוהגים ביוה"כ לנטול הידיים לנשיאת כפיים, עד פרק הזרוע – כמו בכל יו"ט.

בחודש ניסן (או בחודש אייר) היה הולך הרש"ז עם מנין שלו לאיזה גן בעיר – לברך ברכת האילנות, והיה זה תופס מקום אצלו מאוד.

באפיית המצות ובשאיבת מים שלנו היה הרש"ז מטריח את עצמו ביגיעה ובטרדה ובעמל רב, וכולם נתפלאו מאופן עבודתו בזה, אף שהיה חלש ביותר, ובעל מיחושים שונים ל"ע.

כמדומה שהרש"ז החזיק בדעת הנוודע ביהודה שלא להתיר לבכור לאכול בערב פסח – אפילו בסיום מסכת.

בפולין היה ידוע המנהג אצל אנ"ש שלא לשתות – אפילו מים – בימי ספירת העומר, מלאחר שקיעת החמה עד אחר ספירת העומר (ומובן שזה שייך בהנוגע ליחיד, אבל לא שיושבים בחברותא).

הרש"ז הדליק את המנורה דחנוכה גם ביום (אצל הדלת) לפרסומי ניסא.

הרד"ק תלה את המנורה דחנוכה בעובי המזוזה בחלל הפתח.

הרש"ז היה אומר שמותר ללמוד חסידות בניתל, והטעם מפני שאותו האיש ימ"ש לא ידע מזה, וממילא לא יוסיף הלימוד חיות וכו' ואינו שייך שיגן עליו.

היו מהחסידים שנהגו אפילו בתשעה באב (עפ"י קבלה) להניח תפילין בבוקר לקריאת שמע.

לא נשמע שיהיו נוהגין אצל אנ"ש לעשות סיומים בתשעת הימים (שבין ר"ח מנחם אב לתשעה באב) בכדי לסעוד אח"כ בבשר וביין (כמו שנוהגים חסידי פולין ומהדרים בזה).

הרד"ק היה נוהג ביום תשעה באב אחר חצות, וכן בערב בזמן מנחה – לספר לקבוצת תלמידים אשר סובבוהו סיפורים חסידותיים (ובעיקר מתחילת נשיאות כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע בראסטאב).

הרב"פ היה רוחץ את עצמו בערב שב"ק חזון – עם בורית – בפרהסיא.

נענועי ה"ד' מינים"

נזכרתי על איזה מנהגים אצל מו"ה הרוחש"ז שניאורסאהן נ"ע והרב"פ גארפינקל (קורניצקי) נ"ע בנוגע הנענועים דחג הסוכות:

הרש"ז היה מהדר שהסדר של ברכת לולב ונענועיו בבוקר קודם התפילה בסוכה – יהיה ביחידות, בלי שום נוכחת שום איש.

בשעת הנענועים בעת התפילה (באמירת הלל) היה מנגן לעצמו בין תיבה לתיבה ניגון ישן נושן בבכיות ובהתעוררות גדולה.

בשעת הנענועים (הן בבוקר קודם התפילה והן בעת אמירת הלל) היו מדקדקים לעמוד במקום אחד, בכיוון רגלים כמו בשמונה עשרה, ורק עם חלק העליון של הגוף עם הידים היו פונים את עצמם להקצוות ימין שמאל כו', אבל לא כאלו שעוקרין רגליהם ופונים את עצמם עם הרגלים לכל צד (כמדומה שכן כתוב במנהגי מהר"ל).

באמירת התיבות "הודו וגו' אנא וגו'" היו מדקדקים שאמירת השם לא יהיה

בסוף הנענוע כי אם בתחילת הנענוע, וכן היו אומרים: "הודו" – ומנענעים לדרום, ואח"כ אומרים "לה' - כי" – ומנענעים לצפון וכו', וכן באמירת "אנא וגו': "אנא" – ומנענעים לדרום ולצפון, "ה' - הושיעה" – ומנענעים למזרח ולמעלה וכו' (כמדומני שבעת אמירת השם היו מדקדקים לעמוד ישר בלי שום נטיה ונענוע לאיזה צד – אבל זה אינו ברור אצלי).

בשעת סיבוב התיבה באמירת הושענות היו מדקדקים לאחוז הד' מינים סמוך ובנגיעה לחזה (בקירוב להלב, ביד אחד – הימנית או בב' ידיו, זה אינני זוכר).

בשעת הסיבוב שמקיפים התיבה היו מדקדקים שאמירת התיבות שאומרים בקול רם (מאות ס' או ע') יהיה זה בעמידה, בכיוון רגלים ישר, ובין אות לאות הולכים ומקיפים.

היו מדקדקים ששום איש (לבד מאלו שעומדים עם הס"ת בידיים) לא יהיה עומד וחוצץ בין האיש המקיף להתיבה.

בשעת הנענועים היו אוחזים את הלולב ישר עם ראשו למעלה, ובקצת נטיה לאותו צד שמנענעים, ולא כמו שנוהגים בקצת מקומות לאחוז הלולב כמו חץ לכיוון הנענוע.

אה"ח 1234567

בדיוק בפרטיות ממי ראיתי את המנהגים הנ"ל מהחסידים הנ"ל – איני זוכר – אבל בכללות המה משניהם הנ"ל.

עניינים שונים

הריא"ב היה מדקדק (והיה מורה לאחרים ג"כ) שבצאתו מהמים במקוה, הנה תיכף אחר שלבש הכתונת – היה לובש הטלית קטן (קודם שלבש מכנסים התחתונים ומכ"ש קודם שאר הלבושים), והיה אומר שמלבוש ראשון צריך להיות טלית קטן – לבוש של מצוה כו'.

חסידים הישנים לא היו מנגבים את עצמם בצאתם מהמקוה, באמרם שצריכים לספוג בתוכם ממימי המקוה.

היו מהחסידים הישנים שלא היו מסירים האנפלאות בעת השינה (וצ"ע הטעם, אם זה עניין של עבודה, ניט נאכגעבען זיך צו פיל כו' = לא להתענג

יותר מדי], או שיש בזה טעם של זהירות ביראת שמיים, עפ"י המבואר בשו"ע אדמוה"ז (במהדו"ב סי' ב' סעי' יב) ש"גם האנפלאות יפשיטן וילבישן תחת הסדין כו", וממילא גם קצה הרגלים הם בגדר זהירות שלא לגלותם, ויכול להיות שבלילה בעת השינה מתגלה קצת מהסדין, ואולי מטעם זה נזהרו בזה).

הרב"פ היה מבקש לעתים קרובות להיטיב לו חלום.

החסידים היו מחמירים על עצמם שלא לישב על הספסלים בביהכנ"ס – העשויים כמו תיבות – אם בתוכם מונחים ספרים או תפילין.

אין מניחים ספרי נגלה על ספרי דא"ח, ובפרט על ספר התניא (וכמדומה שגם נ"ך ואפילו תורה – גם אין מניחים על ספר התניא, (ואם מונח – אם צריכים להסיר, בזה צריכים בירור)).

החסידים לא היו נוהגים לסלסל השערות, ואפילו הפיאות גם לא היו מסלסלים (כמו שנהגו הרבה בגאליציען), והרב"פ היה מתרעם על שהיו מטמינים פיאות ראשם תחת אזניהם כו', (כידוע סיפור מזה מהרה"ח כו' ר' אברהם'קע מזעמבין נ"ע).

הרי"פ היה מהדר לאכול שמן זית, ואמר שזהו סגולה לזכרון (או לחיזוק המוחין – ?).

כמדומה שהרד"ק היה נזהר מלהסתכל במראה, וכן היה נזהר שלא לקרוא בגאזעטין [=עיתונים] (בשם המשפיע הרה"ח ר' גרונוס נ"ע: אז מען ליינעט א גאזעט און מען ליינעט א פעליסאן איז עס מטמא יחידה שבנפש [= כשקוראים עיתון וקוראים מגזין – הרי זה מטמא את היחידה שבנפש]).

הרש"ז היה נזהר מאוד שלא יהיה בביתו על הכותל שום תמונה, ובקושי גדול פעלו אצלו להתיר לתלות איזה תמונות מרבתינו הק'. (ובענייני תמונות בכלל – ציורים – ידוע הסיפור מהרר"ה [=הלל פאריטשער] נ"ע שהרגיש שבבית אחד נמצא שם איזה תמונה, ולא רצה ליכנס עד שפינו התמונה משם כו').

הרי"פ היה מפליג במנהג חסידים שלא לצייר דיוקן של עצמו ע"י ציור אומן יד או ע"י פוטו (והסביר העניין עפ"י עבודה).

הרד"ק היה נוהג בבואו מהלוית המת ל"ע מבית החיים, היה יושב בז' מקומות, ובכל פעם היה אומר "יושב בסתר" (ז' פעמים) עד "כי מלאכיו גו", ובכל פעם מוסיף תיבה, (פעם ראשון - כי, פעם שני - מלאכיו, גו', פעם שביעי - דרכיך).

לימוד חסידות

החסידים היו נזהרים שלא ללמוד תניא בלי מלבוש עליון ובלי כובע עליון.

הרש"ז לא נתן כתביו (אשר כתב בעצמו עניינים בדא"ח או בקבלה) להעתיק מהם, אבל ללמוד ואפילו לעיין בהם נתן, ואדרבה כו'.

הפליג מאוד במעלת לימוד דא"ח, ובפרט להרגיל את עצמו לחשוב דא"ח כשעה ויותר, והשפיל את עצמו בעניויות יתירה להנערים להרגילם איך לחשוב דא"ח, וזה היה יקר אצלו מעל כל הון.

הרב"פ אמר שזהו שמפליגים העניין לחשוב אותיות התורה (או משניות ותניא) בהלכו בשוק כו', זהו דווקא עבור בעלי עסקים, שאין ביכולתם לחשוב עניין עיוני, אבל מי שביכולתו לחשוב עניין עיוני בהלכו בשוק, הנה זהו עניין נעלה ביותר - כי בחשבו אותיות בלבד, יכול להיות שהגם שמצד מחשבה החיצונית הנהו טרוד בזה, אבל אין זה סותר שבשעת מעשה יהיה גם טרוד במחשבתו הפנימית באיזה עניין מענייני העולם וכה"ג, אבל כשטרוד בעניין עיוני בדא"ח - הרי כל מחשבתו קשורה בזה, וממילא אין מקום אז לעניין אחר כו'.

הריא"ב היה נזהר מלומר שום השכלות בפירושי התניא - רק בענייני עבודה הרחיב בדיבור ביותר (עפ"י המכתב אודות לימוד דא"ח וכו' בהתמים ח"ג ובהוספה לקונטרס עץ חיים).

הרש"ז לא התנגד שבחורים ילמדו קבלה, ואדרבה כו'. רק אמר שצריכים ללמוד בסדר, וכמדומה שאמר שההתחלה צריכה להיות בספר "שפע טל".

היה רגיל על לשונו של הרש"ז לשונו של כ"ק אדמו"ר האמצעי, בהמכתב שבתחילת ספרו אמרי בינה, בעניין דמי שמתרשל בהעמקת מוחו ושכלו בדא"ח

כו' מצד שפלות של שקר, נקרא מפושעי ישראל בנשמתו, וקרקפתא דלא מנח תפילין ברוח נ"י.

עתים לתורה

הרש"ז הוכיח להבחורים (תלמידי תומכי תמימים) שצריכים להיות בקיאים היטב – האבען אויפען קאפ [= שיהיה בהראש] – בערך ג' מאות דפים גמרא, שו"ע אורח חיים כולו, ויורה דעה מה ששייך לכל אחד לפום שיעוריה דיליה, ומדא"ח לכל הפחות חמישים מאמרים – על פה דווקא – און יעמאלט קען מען ארויס גיין אין וועלט [= ואז אפשרי לצאת לעולם].

"פאראן א סדר מסודר בא עובדי ה' בסדר והדרגה, אז בכל יום ויום זאגען זיי די פרשת היום, אט אזוי ווי בשבת זאגט מען די פרשה "ויכולו השמים" – אזוי זאגען זיי ביום הראשון פון "בראשית" ביז "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", און אזוי יעדען טאג די פרשת היום, נאר דער חילוק איז פרשת שבת הויבטמען פרייטאג צו נאכט און מען זאגט דריי מאל, און פרשת היום זאגט מען איין מאל פאר'ן דאווענען שחרית, אדער נאך דעם דאווענען" [תרגום חופשי] = קיים סדר מסודר אצל עובדי ה' בסדר והדרגה, שבכל יום ויום אומרים הם פרשת היום, כמו שבשבת אומרים את פרשת "ויכולו השמים" – כך אומרים הם ביום הראשון מ"בראשית" עד "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", וכן בכל יום ויום את פרשת היום, רק החילוק הוא שבפרשת שבת מתחילים מליל שבת ואומרים את הפרשה שלושה פעמים, ופרשת היום אומרים רק פעם אחת לפני תפילת שחרית, או לאחריו] (שביעי של פסח, תש"ג).

חסידים היו נוהגים לקרוא בכל שבוע ושבוע פרק תניא כמו הפרשה של חמשה חומשי תורה (עפ"י המכתב מכ"א אד"ר תרח"צ, בקיצורים והערות לתניא).

אמאל איז אויסער דער שיעור קבוע פון אלט'ן רבי'ן אין הלכה [תרגום חופשי] = פעם מלבד השיעור הקבוע מרבינו הזקן בהלכה] (ראה אגה"ק סכ"ז והקדמת אדמו"ר האמצעי לשו"ע רבינו הזקן), האט יעדער גילערנט יעדן טאג חומש מיט רש"י און א פרק משניות, צווי קאפיטלאך תנ"ך, א עמוד גמרא, א

סעיף שו"ע, און שטיקלעך מדרש או זהר [תרגום חופשי = היה כל אחד לומד כל יום חומש עם רש"י, פרק משניות, שני פרקי תנ"ך, עמוד גמרא, סעיף מהשו"ע, וקטע מהמדרש או מהזהר], (שבת פרשת קדושים ה' ש"ת).

בנין עדי עד

כנראה בדרך כלל שמנהיגנו שלא תנשא הצעירה לפני הבכירה – יורה דעה סי' רמ"ד, ב"ח מובא בש"ך ס"ק י"ג ובאר היטב שם.

כנראה הוראת כ"ק אדמו"ר, ביתום האונטערפירער להחופה [=המוליכים תחת החופה] זוג שיש להם שלום בית . . . ולא דווקא ההורים.

מנהגי החסידים המדקדקים באורחות חייהם כמנהג עתיקא, היו נוהגים להעלים עיבור נשותיהם עד הכניסה לחודש החמישי ובוודאי יש בזה יסוד פנימי – ממכתב ה' תמוז תש"ז.

מי שנולד לו בת למזל טוב באמצע השבוע, צריכים לקרוא לה שם תיכף בעת קריאת התורה הסמוך והראשון, ואין להמתין על שבת קודש.

בעניין הנהגת יולדת וכו' – יעוין שו"ע אדמוה"ז סס"י פ"ח דעיקר הקפידא בנוגע להשם, וגם בזה מיקל – לכן לפי עניות דעתי אין לה לשנות בקריאת שיחות ולימודן (וגם משום צניעות יש בזה) ותבוא עליו ברכה – (ממכתב זאת חנוכה ה'תשי"ב) –

בילד שנולד בין השמשות (בירור איך לחשוב את יום השמיני) – לכאור' בשו"ת הצ"צ חיו"ד מיקל בסוף זמן שקיעת החמה לגבי המבואר בסידור בסדר הכנסת שבת.

בקריאת השם – שלא לשתף שם של הוד כ"ק רבותינו – וכן הרבניות – עם שם אחר, וכן נראה גם שלא לשתף ב' שמות של ב' רביים או רבניות – ולא יעשה ולא יכוון, כי אין מערבין בין קודש לחול (ממכתב כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע).

המנהג לקבוע מזוזות תיכף שנכנסים להבית, ובבוא יום השלושים – לבדוק

מזוזה אחת (ואפשר להחליפה על אחרת), ולברך ולקבוע מזוזה ולכוון על כולם
 – ממכתב כ"ק אדמו"ר –

אודות תיקון בית כשרוצים לסתום חלון – מכתב כ"ז טבת תש"ח –

איסור ודיתר

הרד"ק לא הורה לעצמו בענייני איסור והיתר, אפילו שלפעמים שלחו – אליו
דווקא – מבית רבי להורות להם בשאלות.

החסידים נהגו לבדוק אפילו ביצים מבושלות.

בעניין טיפת דם אפילו על פליישל [= רקמת בשר] היו מחמירים (עפ"י
 המבואר בהפס"ד להצ"צ ביו"ד).

היו מהחסידים שהיו נזהרים שלא לאכול כבד שנתבשל אחר הצליה (וזהירות
 כזו מובא בדרכי תשובה סי' עג)

הרה"ח ר' אהרון אליעזר צייטלין שו"ב היה מדקדק לחגור באבנט כשהיה
 הולך לשחוט – שמעתי מבנו ר' יהושע העשיל צייטלין שו"ב –

היו מהחסידים שהיו מדקדקים שלא לאכול מבשר שניטל הסירכא, כי אם
 מבשר שלא היה כלל סירכא – שזהו נקרא "גלאט", ושמעתי שבשר גלאט הוא
 לא רק בענייני הבדיקה, כי אם גם הסכין צריך להיות גלאט [=חלק], וגם השוחט
 ובודק צריך להיות "גלאט" (היינו שגם השו"ב צריך להיות א גלאטער [=ישר]).

מנהגי ר"י מתמיד

קצת מנהגי הרה"ח הר"י מתמיד נ"ע הי"ד

פעם בחרקוב אחרי התוועדות כל הלילה, הנה הר"י מתמיד נטל ידיו ובידך
 "על נטילת ידים", ושאלתיו הלא עפ"י שו"ע אינו כן, והשיב שבשו"ת הרשב"א
 מובא שצריכים לנטילת ידים וברכות על הסדר.

לא שתה קודם התפילה רק תה.

לא אכל מזונות כי אם במילוי, ואמר הטעם שיש דיעה שפת הבאה בכיסנין נקרא רק שהפת נעשה במילוי (עיין בסידור בלוח ברכות הנהנין).

צם בכל יום משהתחילו לומר סליחות.

שאל את כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע מה שמובא בספרים שאם צמים יום לפני ערב יוהכ"פ, ואוכלים בערב יוהכ"פ שהלא נחשב לצום, וביום הכיפורים צמים, והרי זה כמו צום של ג' ימים, וזה נחשב למספר של כמה וכמה תעניות, והשיב לו כ"ק אדמו"ר נ"ע: "מיר זוכע'ן ניט קיין פרנסה, הלוואי זאל ניט זיין קיין אנווער" [תרגום חופשי = איננו מחפשים פרנסה, הלוואי ולא יהיה הפסד].

לכפרות – הלך מקודם למקוה, נטילת ידים וברכות על הסדר, ועד אחר שחיטת הכפרות היה בדביקות, עד אשר לא שמע מה שמדברים אליו.

בחג הסוכות היה ניעור בכל ערב עד שעה הרביעית או חמישית לפני עמוד השחר בהתוועדות בשמחה רבה, וכן בחנוכה.

היה ישן בסוכה כל ימי חג הסוכות אף אם ירד מטר, והיו מכסים במקום אשר ישן את הסכך.

היה מקדש הלבנה – אף אם היה רק חמישה ימים מהמולד, ואמר שכן הוא עפ"י האריז"ל.

אמר בשם הרשב"ץ ז"ל, אשר מאמר העולם שכמו שהאוויר בעת המולד כן יהיה כל ימי החודש, ועל זה אמר הרשב"ץ שאין המאמר נכון, כ"א שכמו הארבעה ימים קודם המולד – היינו: שבוע הראשון – יהיה כמו האוויר שביום הראשון (מהארבעה ימים שקודם המולד), שבוע שני – כמו היום השני, שבוע השלישי – כמו יום השלישי, ושבוע הרביעי – כמו יום הרביעי, היינו יום המולד.

על כל ימי חג הפסח לא אפה כי אם שנים עשר מצות.

היה מדקדק שהאופים, המגלגלים וכל המתעסקים ואפילו המנקבים יהיו רק שומרי שבת.

בכדי שלא ינפחו המצות, נהג שלא לעשות הנקבים עם רעדלאך כנהוג, רק בגזרי עצים חדים, על כל מצה – גזרי עצים מיוחדים.

הביצים על כל ימי חג הפסח בשלו בערב פסח.
 היה נוהג שאחרי הסדרים בכל שנה, שאל לידידיו ומקורביו: איך עבר עליהם
 מצות אכילת מצה.

לא היה ישן על מטה שישנה עליה פעם אחת אשה.

לא הצטלם כי אם בהכרח היותר גדול.

לא הסתכל בתמונות, ומכל שכן להחזיקם בבית.

לא לבש בגדי צמר.

מנהגי "קראסנאלוקי"

בעיר מולדתי קראסנאלוקי, פלך מינסק, תושביה היו מחסידי ליובאוויטש,
 ונהגו בסליחות שלא לומר אשמנו, ולא נפלו על פניהם, ולא אמרו הפסוק
 "ויאמר דוד אל גד גו' הרשענו גו'", והתחילו "משיח צדקך", ואמרו הטעם שאין
 נפילת אפיים בלילה.

בהלל כפלו "הודו לה", אחר "יאמר גו'", "יאמרו", "יאמרו".

הפסוק "ואברהם זקן גו'" אמרו בלחישה, ורק הזקנים ואנשי מעשה.

בחג השבועות היו בשמחה גדולה כמו בשמחת תורה, והלכו משפחות זה לזה
 לקידוש והתוועדות, (משא"כ בליובאוויטש היו ברצינות, והיו עסוקים בחזרת
 המאמרים).

בנישואין היו נוהגים שאף אם היו אב ואם להחתן וכלה, להזמין שושבינין
 מיוחדים להחתן, וכן שושבינין מיוחדים להכלה.

הרה"ח המשפיע הר' שמואל דוב באריסאווער (ליפקין) היה בא לעיתים
 קרובות לקראסנאלוקי, ופעם בביקורו נכנס להבית שהיה מתאכסן שם, ושמע
 שקראה תרנגולת, וקרא הרשד"ב בקול שתיכף ומיד ישחטו אותה, והזהירם כמה
 פעמים שילכו להשו"ב לשחוט אותה.

בעלי הקרקעות יהודים היו עושים שטר מכירה לנכרים בשביל איסור חדש,

והיה תמיה לי, וכאשר הייתי בנעוועל ושאלתי אודות זה את הרה"ח ר' רפאל כהן הי"ד מר"צ דשם, ואמר שבהיותו מר"צ בשצעדרין היה לו נוסח שטר מכירת קרקעות בשביל איסור חדש מכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע ששלח להמו"צ הראשון שם.

מר"ח אלול עד ראש השנה היו אומרים בכל יום אחר התפילה בבוקר עשרה קאפיטלך תהילים, כדי לגמור שני פעמים ספר תהילים עד ראש השנה.

בליל הושענא רבה היו נעורים בבית המדרש עד עמוד השחר, והולכים לטבול במקוה ומתפללים.

אחר אמירת תהילים בליל הושענא רבה, היו הנערים זורקים אבטיחים ותפוחים על הנמצאים בבית המדרש.

מנהגי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

כל משך התפילה עמד לפניו כלי עם מים, סובבת על צידה, ותחתיה כמו כלי מקבל המים, והיה משתמש בזה בעת שחפץ לנקות ידיו.

לא ישב על מקומו בדרומית מזרחית, ובשעה שהיה מוכרח לישוב – הוכן מקודם כיסא, והיה יושב ופניו למזרח ואחוריו למערב.

בשעת קריאת התורה היה יושב, פניו לצפון ומעט נוטה לשולחן הקריאה (בזאל הקטן).

בשעת קריאת התורה (חוץ מר"ה ויהכ"פ) ראש כ"ק מגולה מהטלית, ורק על כתפיו.

לקוה וכו' – ג"כ ראש כ"ק מגולה מהטלית, רק על כתפיו.

בשנת תרע"ט לא היו אתרוגים, ולכ"ק אדמו"ר נ"ע הגיע אתרוג מקאלאברי, וישב בסוכה עם ביכל דא"ח, ואמר שכל אחד יטול ה"ד מינים" רק להברכה ולנענע בשעת הברכה, אבל לא לנענע הקצוות שנוהגים אח"כ.

כל ימי חג הסוכות עד שמיני עצרת, אמר כ"ק אדמו"ר נ"ע בעצמו הלל וסדר הושענות לפני העמוד.

שמעתי מהרה"ח ר' זלמן האוולין, או מפי אחרים ששמעו מאתו (אינני זוכר בבירור), שפעם בהיותו בנאות דשא אצל כ"ק אדמו"ר נ"ע, והיה זה ב"ז תמוז, והש"ץ היה אז הר"ז האוולין, ואחר נפילת אפיים התחילו לומר סליחות, והחזיר כ"ק אדמו"ר נ"ע פניו אל הש"ץ (והבין הש"ץ שאין ברצונו של כ"ק אדמו"ר נ"ע לומר סליחות), והתחיל הש"ץ לומר "אבינו מלכנו (הארוך)", והחזיר שנית כ"ק אדמו"ר נ"ע פניו הק' אל הש"ץ – כאילו מתמיה "מה זאת?!", ואחר התפילה שאל הש"ץ את כ"ק אדמו"ר נ"ע: הלא בליובאוויטש אומרים סליחות ואבינו מלכנו בתענית ציבור? – וענה כ"ק אדמו"ר נ"ע שבמנין כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע לא היו אומרים סליחות ואבינו מלכנו הארוך בתענית ציבור, ומליובאוויטש אין ראייה, שכל הרוצה מתנהג כרצונו, והראיה שבמנחת ט' כסלו – ערב יו"ד כסלו – אומרים תחנון בליובאוויטש, וידוע לי שאין צריכים לומר אז.

שמעתי בשם הרה"ח ר' שמואל יצחק לובינסקי, שהיה לו יער ברוסיא הלבנה, וכאשר בעת המלחמה העולמית הראשונה התחילו חיל האשכנזים להתקרב למקום היער ההוא, ושאל אז עצת כ"ק אדמו"ר נ"ע אם למכור היער, ומענה כ"ק אדמו"ר נ"ע היה: שמקובל אצלם מרבותינו הק', אז א כלי פון פרנסה צוברעכט מען ניט אליין, אז דער אויבערשטער צוברעכט אין אנדערש כו' [= כי כלי של פרנסה אין שוברים לבד, אם הקב"ה שובר אזי שונה הדבר].

בשמחת תורה תרע"ו, בהתוועדות בבית כ"ק אדמו"ר נ"ע, אמר: שאין ידוע לו מנין לו זאת – שבאם עניין פנימי הוא נגד השו"ע – הנה אין ביכולתו לעשות זאת, ואמר שאפשר שזהו מצד אמו הוא צאצא המחבר בעל אשל אברהם ז"ל.

בשנת תרע"ו נתאחר האתרוג מקאלאברי להגיע, ומחמת עגמת נפש היה לכ"ק אדמו"ר נ"ע כאב שיניים גדול, ובימים הראשונים דחג הסוכות היה כרוך על לחיו הק' מטפחת לבנה.

כ"ק אדמו"ר נ"ע בחזרת הש"ץ בעת ברכת כהנים היה מחזיר פניו הק' להש"ץ. אחר יהיו לרצון הראשון – עוקר רגליו, ומכוונן תיכף ומיד. אחר התקיעות היה מחזיר פניו הק' כלפי המתפללים. בשעת קדושה, ראשו ועיניו מוגבהים למעלה, וכמדומה שלא סגר עיניו.

מנהגי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

חורף תרפ"א – שנת האבילות אחרי הסתלקות אביו הוד כ"ק אדמו"ר נ"ע, הנה בכל ערב שבת קודש, התפלל מנחה בשעה השניה, פעם איחרו תלמידי הישיבה לבוא בשעה הקבועה, ובאו באיחור חצי שעה, ואמר אז כ"ק שכבר התפלל מנחה, ואין דרוש מנין (איך היה בימי הקיץ – אינני זוכר).

בחג הפסח בעת הסעודה אכל מצה קודם כל מאכל או אחריו, והמאכלים אכל בלא מצה.

פעם הלך לטייל בליובאוויטש עם אברך אחד בחג הפסח, וראה שמנעלי האברך מנוקים עם אבק המנקה מנעליים, ותמה עליו כ"ק איך הוא משתמש עם דברים אלו בתוך הפסח.

פעם הלך עם אברך אחד לטייל בשבת קודש, וראה אצל האברך שמטפחת כרוכה וקשורה על צוואריו, ותמה כ"ק איך מתירים לעצמם לנשוא מטפחת בש"ק באופן כזה, ושאל האברך: ואיך יעשו אם נצרכים למטפחת, ואמר לו כ"ק: כמו שאני עושה, והראה לו על כנף הסודריט [=אפודה] – שהגביהה וקנח את חוטמו.

פעם בחג השבועות ראה את הרה"ח הרי"פ ז"ל נושא את הטלית גדול שלו תחת ידו לביהכנ"ס להתפלל, ואמר לו כ"ק שלנשוא הטלית ביו"ט ראוי לאיש בעה"ב כמו ש.ח. אבל לא לאברך כמוך.

בחג הפסח תרפ"ג ראיתי שאחרי אכלו דגים, שטף פיו הק' במים, וגם אכל מצה קודם, ואח"כ אכל המרק של בשר, (ולא הסתפק במה ששתה מים).

תלמיד אחד עישן סיגארעט ביו"ט דשמיני עצרת, בחצר כ"ק אדמו"ר בליובאוויטש דליובאוויטש, וכ"ק אדמו"ר הרי"צ ראה זאת, וקרא להתלמיד ואמר לו שה"חצר" הוא מקום פרהסיא, ואיך הוא מעשן בפרהסיא ביו"ט.

בשנת תרפ"א בתענית אסתר נתעלף כ"ק אדמו"ר, וקראו להרופאים ואמרו שזהו סיבת תעניתו, ואעפ"כ גמר והשלים התענית, בלילה לקריאת המגילה אמר

להקורא שיקרא במהירות.

– ושאל את הרופאים אם ביכולתו אי"ה למחר ביום הפורים להתוועד עם אנ"ש ולומר דא"ח, והשיבו לו שיוכל להתוועד ולומר דא"ח רק חמשה עשר רגעים, ולא יחשוב ויעמיק מחשבות בזה, למחרת בסעודת פורים אמר את המאמר "אמר רבא כו" ונמשך אמירתו בערך שני שעות (ואפשר עוד יותר).

מוצאי יוה"כ"פ קודם הבדלה, כשהאירה הלבנה, הלך לקדש את הלבנה מעוטף בהטלית, והקאלאשין [= ערדליים] על הפיצלינע זאקען [= גרביים], ואח"כ הבדיל ג"כ בהטלית בעודו מלובש בהקאלאשן [= ערדליים] כנ"ל, (זה ראיתי בראסטאוו בחצר בראסקי 10).

שימושה של תורה

כותב כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע (אג"ק ח"ו עמ' עה):

"אמיתית שימושה של תורה היא התוועדות חסידותית, כי בהתוועדות זו כשהיא כפי שנהגו החסידים בכל דור, מספרים סיפורי צדיקים וחסידים עם מוסר ההשכל שבהם ומסבירים מה שצריך ללמוד מהם, ומתעוררים בהתעוררות המתאימה לתוכן הסיפורים ובמידה ידועה זה בא אל הפועל בסוד מרע ועשה טוב.

ומהאי טעמא חיבבו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד והצדיקים המפורסמים נשיאי החסידות הכללית זוצקללה"ה זי"ע, את התוועדות החסידים וסיפורי מעשיות", עכ"ל.

לקט סיפורי החסידים ואמרות הקודש שלפניכם הנו חלק מרשימה שחיבר וליקט הרה"ח הר"ר אברהם בער שיחי' בלעסאווסקי מפי גדולי החסידים. חלקה הארי של רשימה זו נתפרסמה בחוברת "וואס געדיינקסטו?" וכאן מובא החלק שעדיין לא התפרסם.

הבעל שם טוב

ההתגלות הנוספת של תורת הבעש"ט

הבעש"ט אמר שאחרי מאה שנה יבוא עוד הפעם לגלות את תורתו, ומאה שנה אחר כך נולד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע אמר פעם על הסיפור הנ"ל בהתוועדות: "הרוזינער (ר' ישראל מרוזין) אמר שהוא הבעש"ט, ואני אומר שאני הבעש"ט".

ואמר ע"כ ר' יחזקאל (חאצטע) פייגין ז"ל: שזאת אומרת שחסידות חב"ד היא תורת הבעש"ט.

בן המלך והמשקה

על הטעם והצורך באמירת "לחיים" על משקה, נתן הבעש"ט משל: "עניין המשקה הוא כמו עד"מ בן מלך שהיה בשביה אצל אנשים פחותי ערך שלא היה להם שום מושג במלך וכדו'. וכאשר הגיע מכתב מהמלך לבנו, היה הבן בשמחה גדולה, אך לא יכל כמובן להראות את שמחתו לכל האנשים, משום שהם לא יבינו מדוע הוא שמח, לכן נתן להם משקה לשתות, וכשהיו בשמחה יכל גם בן המלך לשמוח. והנמשל יובן".

שערה שמפרידה

הבעש"ט אמר פעם לגיסו ר' גרשון מקיטוב: "ביני ובינך איז א האר, אבער דעם האר וועסטו קיין מאל ניט אריבער גיין" [תרגום חופשי = ביני ובינך מפרידה שערה, אבל את השערה לעולם לא תעבור].

"הוא לא יכל להתאפק!"

פעם שאל הבעש"ט את אחד מתלמידיו (כנראה שהיה זה ר' יעקב יוסף מפולנאה בעל ה"תולדות"), האם הוא שומע לפעמים איך לומדים המלמדים שבעירו עם הילדים, וענה שהלא הם חסידים ויראי שמיים, ולמה לו לשמוע את לימודם? אמר לו הבעש"ט שבראש החודש הקרוב שילך וישמע.

וכך היה, בראש חודש הלך התלמיד ושמע איך שהמלמד לומד עם תלמידיו את המזמור בתהילים - אותו נוהגים לומר בר"ח - "ברכי נפשי", ושאל אחד הילדים את המלמד: "למה אמר דוד המלך ע"ה "מה רבו מעשיך ה' וגו'" באמצע המזמור, ולא בסופו (לאחר שישלים לסדר את כל שבח גדולת הבורא וכו')?!" ענה לו המלמד בקול: "ער האט זיך ניט געקענט איינהאלטן!" [= הוא לא יכל להתאפק].

כ"ק אדמו"ר הזקן

למד בעצמו תניא

אחד מבני אדה"ז ראה פעם את אביו לומד בספר התניא בעיון גדול, וישאלהו – מילא אחרים לומדים זאת, אבל מדוע הוא עצמו שחיבר את התניא לומדו כ"כ בעיון, וענהו אדה"ז שרואה שם חידושים שלא ראה במעזריטש. והמבין יבין.

אין צורך להיחפז

מעשה בחסיד של אדה"ז ששלחוהו בני ביתו לקנות קוילין [=אולי הכוונה לצבע, ויש גירסא שהיה זה שמן], והחליט בדרך ללכת לאדה"ז, לאחר ששהה שם ג' שבועות נזכר על ביתו ועל דבר השליחות שמסרו בידו לקנות קוילין.

חזר החסיד לביתו במהירות, ובדרך קנה את הקוילין. כשנכנס לביתו, נפל על המפתן ושפך את הקוילין, הפטיר החסיד: "אלץ קומט פון איילעניש" [=הכל מגיע מהחפזון. . .].

מהי הכוונה האמיתית?

היה מלמד אחד שרצה להיות סוחר, ונסע לשאול על כך גם אצל אחד מצדיקי פולין, וגם אצל רבינו הזקן.

אדה"ז אמר לו שלא יהיה סוחר, וכשנסע ל"גוטער איד" (אותו א' מצדיקי פולין), אמר לו שיכול להיות סוחר. כשאמר לו המלמד שאדה"ז הורה לו שלא יהיה סוחר, ענהו הצדיק: "זלמניו [= כינויו של אדה"ז אצל תלמידי המגיד] וויס ניט די כוונה, ניט – "ניט וועלט", נאר "וועלט און אויס וועלט" [= זלמניו אינו יודע את הכוונה, לא צריכים להתנהג באופן של "אין עולם", אלא להיות בעולם ועם זאת מחוץ לעולם].

כשחזר המלמד וסיפר זאת לאדה"ז, אמר על זה אדה"ז: זה היה נכון אילו הוא היה סוחר, וברצונו היה להפוך למלמד (שאז זה מראה שאף בהיותו בעולם (סוחר) יודע הוא שאין עולם (ורצונו להפוך למלמד), אבל הוא רצה בדווקא להיות סוחר. . .

המשכת אלקות בטבע

ידוע אשר כל המופתים שהבעש"ט הרעיש בהם את העולם – היה בכדי לשבר את הטבע, משא"כ רבינו הזקן – עניינו היה – להמשיך אלקות בטבע דווקא, ואמר ע"ז אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע שדווקא בזה (שממשיכים אלקות בטבע) לוקחים עצמות!

(מר' יואל כהן)

השכר של ר' אייזיק

א"ח"ח 1234567

אדמו"ר הזקן ציווה את ר' אייזיק מהומיל ולעוד מחסידיו שיראו לקרב לחסידות אחד מהמתנגדים שהיה למדן גדול, ובמשך מספר שבועות הצליחו לקרבו. וקרא אדה"ז לר' אייזיק, ואמר לו שהוא נותן לו בשכר זה שיהיה לו אהבה בתענוגים.

(מר' יצחק דובאוו ששמע מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע)

בשביל מה ירדה הנשמה לעולם

פעם העיר אדה"ז את משרתו בשביל קריאת שמע – עוד לפני שהגיע סוף זמן ק"ש, והלה הפך את עצמו לצד השני והוסיף לישון. אמר אדה"ז בניגונו הידוע – כדרכו בקודש: "ניט אויף דעם איז דער נשמה אראפגעקומען למטה, אויף איבערדרייען זיך אפ'ן צוויטען זייט און ווייטער שלאפען" [= לא בשביל זה ירדה הנשמה למטה, בכדי להתהפך לצד השני ולהמשיך לישון].

מה נכלל במחשבה הקדומה דא"ק

הרה"ח ר' גרשון בער מפאהאר אמר בשם אדה"ז שבמחשבה הקדומה דא"ק היה כלול גם השיער של הזקן באיזה אופן יהיה.

(מר' שמואל לויטין)

חסידים הם בעלי תשובה

ר' שמואל גרונם אסתרמן אמר בשם אדה"ז שבתחילה רצה לקרוא לחסידים בשם "בעלי תשובה", ולא עשה כן מפני אלו שאינם חסידים, (שעכשיו שחסידים

נקראים חסידים הרי אלו "אינם חסידים" אך לא בעלי עבירה, אבל אם חסידים היו נקראים "בעלי תשובה" א"כ אלו שאינם כן הרי הם למטה מזה וכו').

(מהנ"ל)

קושי התיקון

ר' שמואל גרונם אסתרמן סיפר שהחסיד ר' פנחס רייזעס ראה פעם איך שאחד עומד ליכנס ליחידות אצל אדה"ז, ובכל פעם שניגש אל הדלת משתנים פניו ונסוג הוא לאחור, עד שבסופו של דבר נכנס, אולם ר' פנחס לא ראה אותו יוצא.

כששאל ר' פנחס את אדה"ז על כך, אמר לו אדה"ז שהייתה זו נשמה שבאה מעולם האמת כדי לבקש תיקון, וזה שנשתנה פניו היה מפני שידע גודל הקושי שיש לצדיק לפעול תיקון זה.

(מהנ"ל)

האור שגנוז בתורה

פעם אחת באה עגונה לאדה"ז כדי שיתירה מעגונה, לקח אדה"ז ספר, הביט בו, ואמר לה שבעלה נמצא במקום פלוני. לקח אדמו"ר הצ"צ את הספר כדי לראות מה היה כתוב בו. אמר לו אדה"ז הרי כתוב שהאור שנברא ביום הראשון היה אדם הראשון מביט בו מסוף והעולם ועד סופו, וגנזו הקב"ה. "והיכן גנזו? בתורה!".

(מר' עזריאל זעליג סלונים ז"ל)

פעל הכוונה

ר' אייזיק מהומיל אמר: יהודי אחד ישנו שפעל את כוונת ירידת נשמתו למטה, והוא – רבינו הזקן!

(מר' יצחק דובאוו ז"ל)

נדר על דעת רבים

אוצר החכמה

בחור אחד מן החסידים התחתן עם משפחה של מתנגדים, וחותנו הדירו – על דעת רבים – שלא ייסע אל אדה"ז. אך החסיד לא יכל לעמוד בזה ולבסוף נסע, כשנכנס אל אדה"ז, נשען אדה"ז על ידיו הק' ואמר בניגונו הידוע: "נדר על דעת רבים אין לו הפרה – איז דאך אלץ גערעדט אז דעם רבים האב'ן דעת. . . [=הרי זהו דווקא שלרבים יש דעת]"

(מר' אליהו חיים רויטבלאט ז"ל)

הקיר שלנו

אדה"ז אמר פעם בניגונו הידוע: "הנה זה עומד אחר כתלינו – אט שטייט ער, איי – אחר, איז דאס כתלינו – אונזער וואנט [=הרי עומד הוא, איי – אחר, אך זהו כתלינו – הקיר שלנו!]"

(מר' ניסן נעמענאו ז"ל)

הנשמה שנושאת האחריות

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אמר, שהבעש"ט אמר קודם לידת אדה"ז, שהנה יורדת נשמה שתישא האחריות של כלל ישראל עד ביאת המשיח.

(מר' יצחק דובאו ז"ל)

א גוט'ן מאמר!

אדה"ז אמר פעם מאמר, ואח"כ לא זכר המאמר מרוב התרגשות, וביקש הנחה מהר' פנחס רייזעס, כשראה את המאמר אמר: "ס'איז א גוטע מאמר! [=זהו מאמר טוב]"

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

גילוי הנשמה גבוה מגילוי אליהו

פעם נכנס אדה"ז לר' ברוך ממעז'בוז – לא ע"י הגבאי, כי אם דרך דלת צדדית. אמר לו ר' ברוך: היודעים אתם מיהו הגבאי שלי?! יש לו גילוי אליהו!

אמר לו אדה"ז: "אצלי יש אברך ויש לו גילוי הנשמה, וגילוי הנשמה גבוה מגילוי אליהו", וכוונת אדה"ז הייתה על החסיד ר' ברוך קלעצקער.

(מהנ"ל)

כ"ק אדמו"ר האמצעי

"תשתפכנה אבני קודש . . ."

בשם אדמו"ר האמצעי: "תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות – אבנים הם אותיות, עס וועט זיך גיסען חסידות – בראש כל חוצות – אין קעפ פול מיט עניינים פון חוץ" [= ישפך חסידות בראש שמלא בעניינים של חוץ].

ואמר הר' שמואל גרונם אסתרמן על הסיפור הנ"ל, שיש עוד פירוש: "תשתפכנה אבני קודש – עס גיסט זיך איבער, און עס בלייבט אין קאפ נאר די חוצות" [= נשפך וגולש מעבר, ונשאר בראש רק ה"חוצות"].

(מר' מנחם זאב גרינגלאס שיחי')

העצם לא התגלה*

אומרים על אדהאמ"צ שבעצם היה שייך לנגלה, וזה שאין ממנו הרבה בנגלה הוא מפני שהעצם לא מתגלה, משא"כ אדמו"ר הזקן שהיה שייך בעצם לחסידות, ולכן יש הרבה ממנו בנגלה.

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

ממה נהנית הנשמה

פעם שאל אדהאמ"צ את משרתו: "האם יש לך שיעורים?", כשענה לו המשרת שאכן כן, שאלהו: "במה?", ענה לו המשרת: "במשניות ובזוהר". שאל אותו אדהאמ"צ: "מאיזה שיעור הנך יותר נהנה, מהשיעור במשניות או מהשיעור

* וראה ברשימות דברים ח"א עמ' צ"ג גירסא שונה לסיפור זה.

בזוהר? ענה המשרת: "משניות הנני מבין, זוהר אינני מבין, ומ"מ יש לי הנאה יותר מזוהר", אמר לו אדהאמ"צ: "יע, ביסט גערקעט, די נשמה האט זיכער מער הנאה פון זוהר" [כן, צודק אתה, לנשמה וודאי יש יותר הנאה מזוהר].

(מר' זט"ד)

לא הרגיש מאומה

פעם בשעת התפילה בימים נוראים, התרטב הקיטל של אדהאמ"צ כולו מזיעה, ניגש אליו משרתו והחליף לו את הקיטל, ואדהאמ"צ לא הרגיש מאומה.

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

לא אחז מבעלי תשובה

אדמו"ר האמצעי אמר: "איך האלט ניט פון בעלי תשובה" [= אינני אחז מבעלי תשובה], (מפני שחטא בוודאי, ותשובה אם עשה באמת – הרי זה ספק).

(מהנ"ל)

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק

איך מוזגים תה

הצ"צ ביקש פעם מבנו המהרי"ן שיעתיק מאמר בשבילו, ליום המחרת שאלו הצ"צ האם כבר גמר את ההעתקה, ענהו המהרי"ן שלא היה לו פנאי מפני שהיה טרוד כל היום. אה"ח 1234567

ביקשו הצ"צ שיתן לו חשבון ממה שעשה במשך כל היום, וסידר לו המהרי"ן דו"ח, ובין הדברים אמר לו ששתה ג' כוסות תה, ושהה עשר דקות עד שיתקרה. אמר לו הצ"צ: וכי למה לא מזגת את כל הג' כוסות בבת אחת, ואזי לא היה צורך להמתין עבור כל כוס בנפרד.

ומיני אז, בכל פעם שהיה המהרי"ן מכין תה, היה מכין שלושה כוסות בבת אחת, בשביל שאח"כ לא יצטרך להמתין שוב, ומזה יש לראות עד כמה צריכים

לייקר הזמן.

(מר' שלום בער "הגדול" נאטיק ז"ל)

עם רבי לא משחקים

לץ אחד לגלג בפני חברו על הצ"צ, ואמר: אני עוד יראה לך שאין לו שום כוח ורק בדותות אומרים עליו. וכך עשה: נתחפש הלץ לאשה, נכנס אל הצ"צ, וביקש ברכה לבנים. נכנס הצ"צ לדביקות ונתן לו ברכה, יצא הלץ ומילא פיו שחוק. עבר משך זמן, והלה החל להרגיש משהו בבטנו ונתיירא מזה, מיד נסע שוב אל הצ"צ, התוודה, שאל ברכה על הנ"ל ונתרפא.

בטל במציאות?

מעשה בא' שלוח מעות מחבירו, ובהגיע עת הפרעון לא רצה להחזיר למלווה את כספו, באמרו: "ניטא קיין וועלט, ניטא קיין וועלט [= אין עולם, אין עולם]" (כלומר: העולם בטל במציאות, ובמילא איני חייב לך כלום).

כשראה המלווה שאינו יכול לעשות לו כלום, קראהו לדין תורה אצל הצ"צ. נכנסו השניים אל הצ"צ, והמלווה שטח את תביעתו בפני הצ"צ, עמד המלווה בשלו בטענה הנ"ל שהעולם בטל במציאות ובמילא אינו חייב לו כלום.

אמר הצ"צ: "וועט מען באלד נעמען דעם גארניט [= עוד מעט יקחו את ה"כלום"] (והראה על הלווה), און אוועקלייגען אויף דעם גארניט [= ויניחו אותו על ה"כלום"] (והראה על השולחן), און מען וועט נעמען א גארניט, און וועט מען אריינשמייסען אין דעם גארניט, און ס'וועט זיין גאר גארניט! [ויקחו "כלום" וירביצו בזה ל"כלום" ויעשה ממנו באמת כלום!]."

(מר' מנחם זאב הלוי גרינגלאס שיחי')

חסרון באמונה

בשם הצ"צ: חמץ אסור במשהו! מפני שמצה הו"ע מיכלא דמהימנותא – מאכל האמונה, ובאמונה אסור שיחסר אפילו משהו!

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

מהראש אל הלב

אוצר החכמה

פעם אמר האדמו"ר מקוצק לבעל "חידושי הרי"ם": פגשתי את ר' מענדלע ליובאוויטש'ער [=הצ"צ], והוא הולך מהראש אל הלב, ומכיוון שהלב רחב ולא מוגבל – א"כ יכולים לילך. אבל אני הולך מהלב אל המוח, והמוח הוא מוגבל, ומי יודע להיכן יכולים להגיע.

(מר' יחזקאל (חאטשע) פייגין הי"ד)

מה שמשקה יכולה לפעול – חסידות פועלת

הצ"צ רצה פעם לשתות מים קודם התפילה, ועל השולחן היה מונח כלי עם יי"ש, הצ"צ חשבו למים ושתה ממנו, ולא הרגיש כלום. אח"כ התפלל מאוד בחמימות. כשנודע לו אח"כ שהכלי היה מלא עם יי"ש, אמר שאך הייתי יודע שמשקה פועל כל כך, הייתי מתקן שחסידים ישתו משקה קודם התפילה, וסיים: אבל חסידים החליפו את זה בדא"ח [= חסידות].

(מר' יצחק דובאוו ז"ל)

הקליפה שכחה

הצ"צ אמר על ניקולאי הראשון שהוא קליפה ששכח שהוא נברא, (שהיה לוקח ילדים לצבא [=קנטוניסטים]).

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

איך לוקחים משקה

בזמנים קבועים הסדר היה שהצ"צ נותן משקה להתוועד, והיה אחד קבוע שהיה מקבל את המשקה מהצ"צ. פעם אחת ואותו אחד שרגיל היה לקחת את המשקה לא נוכח שם, ושלחו אחד אחר שילך ויקח במקומו.

כשנכנס אל הצ"צ, נתן לו הצ"צ משקה ואמר לו: "היות שאין אתה יודע את

הסדר – אומר לך, כוס אחת – צריכים לקחת, שתיים – יכולים לקחת, אבל שלוש – אסור לקחת!"

נתבהל מזה החסיד, חזר אל החסידים, וסיפר להם על דבר ציוויו של הצ"צ, אמר לו אחד: אבל הרי לא אמר שיעור הכוס ...

(מר' ז.ב.)

סדר הלימוד במוצאי יו"כ

היו שנים שהצ"צ היה נוהג ללמוד עם אדמו"ר מוהר"ש נ"ע במוצאי יוה"כ פ, בתחילה זוהר ואח"כ מדרש ואח"כ גמרא (והיה משמע שהוא בסדר מלמטה למעלה), והיה על השולחן יין עם מזונות.

(מהרב זלמן שמעון דווארקין ז"ל)

הוריד את הטיפשות

בימי הצ"צ היה צענזור על ספרי קודש ובכלל זה גם על ספרי חסידות, (וכמדומה שהצענזור היה משומד), ואמר ע"כ הצ"צ: "דרוקט חסידות, דער אלטער רבי האט ארפגענומען דעם נאר פון וועלט" [=הדפיסו חסידות, רבינו הזקן הוריד את הטיפשות מהעולם].

(מר' יצחק דובאוו ז"ל)

יקר אצל הקב"ה

אירע שבאו אל הצ"צ עם שאלה אודות אישה חולה מסוכנת ל"ע, שבוודאי תמות, רק שאם יחללו עליה שבת אפשר שתחיה עוד שעה אבל לא יותר, והורה הצ"צ שמותר לחלל עליה שבת. ואמר: "איר ווייסט ניט וויא טייער ס'איז ביים אויבערשטען וואס א נשמה איז אין א גוף אפילו איין וויילע" [= אינכם יודעים כמה יקר אצל הקב"ה זה שהנשמה נמצאת בגוף אפילו לרגע אחד].

(מר' יואל כהן שיחי')

החידוש במאמר

ר' בנימין קלעצקער בא פעם אל הצ"צ, ובאותה תקופה הצ"צ היה חולה ולא היה אומר דא"ח. ביקש ר' בנימין מהצ"צ שיאמר דא"ח, קרא הצ"צ לבניו ואמר בפניהם ובפני ר' בנימין דא"ח. אח"כ שאלו הבנים את ר' בנימין אם היה איזה חידוש במאמר (שלא ראו שום חידוש), אמר להם ר' בנימין שבאמצע המאמר שמע את קולו של אדמו"ר הזקן.

(מר' שמואל לויטין ז"ל)

חיים חסידיים

ידוע הדבר ומפורסם, אשר ההתוועדות החסידית הינה יסוד ועיקר בחיים החסידיים, תפקידה הוא להאיר ולחמם את כל כוחותיו של האדם, לזככם, ובמילא לעשותם כלים לאור האין סוף הנמצא בתורת חסידות.

וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר (במכתב מכ"ה אייר ה'תשי"א, נדפסה באג"ק ח"ד

עמ' שב):

"דעם פארבריינגען צוזאמען אין ווארימע חסידישע סביבה . . ווי מיין שווער כ"ק אדמו"ר האט געזאגט דעם אויסשפראך, אז א חסידישער פארבריינגען דערווארימט די קאפ די הארץ ביז די פיאטע פון די פיס, און אז מען קומט אהיים פון אזא פארבריינגען, בריינגט מען אריין ליכט און ווארימקייט אין הויז, אז די הויז זאל ווערן ליכטיגער און ווארימער ווי זי איז געווען פריער"

[תרגום חופשי = ההתוועדות החסידית בצוותא עם סביבה חסידית חמה . . כמו שחותני כ"ק אדמו"ר אמר הלשון, שהתוועדות חסידית מחממת את הראש את הלב ועד לכף הרגל, וכשחוזרים הביתה מכזו התוועדות, מכניסים אור וחמימות בבית, שהבית יעשה מואר יותר וחם יותר מכמו שהיה עד עתה].

בשנת ה'תרצ"ט לאחר פטירת המשפיע הרה"ח ר' אלתר שימחוויתש ז"ל, מינה כ"ק אדמו"ר הרי"צ את גיסו* הרה"ח ר' משה יהודה רייכמן ז"ל למלאות את מקומו כמשפיע בישיבת תורת אמת.

הרמ"י רייכמן ז"ל היה ידוע בעבודת ה' המיוחדת שלו, והתוועדויותיו היו מלאות בתוכן חסידי רב. לאחר פטירתו השאיר אחריו רשימה ובה רשם ביאורים בחסידות, ופנינים מעולמה. ברשימה זו גם רשם - בין השאר - את תוכן דברים שאמר במספר התוועדויות שנערכו בישיבת תורת אמת בשנות הכפ"ס.

מתוך רשימה זו לקטנו את תוכן התוועדויות, והרי הם מוגשים לפניכם

* שניהם היו חתנים אצל הרה"ח הר' זלמן האוולין ז"ל, מי שנשלח ע"י כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לייסד את ישיבת "תורת אמת" באה"ק.

מתורגמים בתרגום חופשי (הרשימה במקור נכתבה – ברובה – בשפת האידיש),
– ערוכים ומעובדים.

לקט זה שלפנינו נותן לנו הזדמנות נפלאה ליכנס לעולמה של ההתוועדות
החסידית, ולטעום מהאור והחמימות הטמון בה.

ח"י אלול ה'תשכ"א

קיצור דברים מה שדיברתי בח"י אלול תשכ"א בישיבת "תורת אמת":

א. בשיחה של ח"י אלול תש"ג מספר הרבי, שבח"י אלול תרנ"ג (חמישים שנה
קודם אמירת השיחה) נכנס אל אביו הוד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואביו אמר
לו בשמחה רבה: "גוט יום טוב לנו! היום הוא יום ההולדת של שני המאורות
הגדולים שלנו, יום שני ח"י אלול תנ"ח הוא יום הולדתו של הבעל שם טוב, ויום
רביעי ח"י אלול תק"ה הוא יום ההולדת של רבינו הזקן".

וממשיך הרבי וכותב: שהיה זה הפעם הראשונה שהוא שמע מאביו "גוט יום
טוב" אמיתי, ובהדגשה ("אין אמת'ער בהדגשה'דיקען גוט יום טוב").

כולים ^{מתי"ח 1234567} אנו מכאן לראות איך היה אצל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היו"ט של
ח"י אלול, ובאיזה אופן הורגש אצל כ"ק היו"ט של הולדת שני המאורות
הגדולים, אשר באופן כזה – ובהדגשה כזו – דיבר, וגילה לבנו יחידו הרבי
הרי"צ נ"ע, ביכולתו רק לצייר לעצמנו איזה "אוויר גן עדן" היה זה.

רגש זה מתבטא גם בהמשך דברי הרבי בשיחה הנ"ל:

"ח"י אלול הוא "שמחת בית השואבה שלנו", על שמחת בית השואבה איתא
בירושלמי ש"משם היו שואבין רוח הקודש", יונה בן אמיתי קיבל את רוח
הנבואה שלו מהשמחה ששמח בשמחת בית השואבה, כך גם ביום הגדול של ח"י
אלול – צריכים אנו לשאוב מיום זה רוח טהרה".

ועפ"י המובא בלקוטי תורה, אשר חודש אלול זהו הזמן שבו "המלך בשדה",

ואז יש לכולם רשות לקבל פניו. ועניין "רשות" הוא נתינת כוח מלמעלה, ומכוח ^{אוצר החכמה} זה שנותנים לנו יכולים אנו לשאוב רוח טהרה – ולהתעורר בתשובה. וכוח זה נמשך בחודש אלול בכלל, ובח"י אלול – יום "שמחת בית השואבה" שלנו – בפרט.

(ע"ד ההלצה, זכורני שפעם נכנס גיסי הרא"ש [= הרב אלתר שימחווויטש] ז"ל באחד מימי חודש אלול לישיבה, וראה שהזאל ריק, ומעטים הם הבחורים שיושבים ולומדים, תמה הרא"ש ז"ל בפני: אלול לערענט מען ניט?! [= באלול לא לומדים?!])

השבתיו שזהו לקו"ת מפורש שבחודש אלול סדרי הישיבה אינם נוהגים, דבלקו"ת מקשה שמכיוון שכל מעלת שבת ויו"ט הוא מצד ההתגלות האלוקית שמאירה אז, והיות שבחודש אלול מאירים י"ג מדות הרחמים אשר הם אורות נעליים ביותר, א"כ מדוע ימי חודש זה הינם ימות החול, ימים אלו היו צריכים לכאורה להיות ימים טובים.

"און אין יו"ט איז ניטא קיין סדר אין ישיבה" [= וביו"ט אין סדרים בישיבה])

ב. בשיחה של ח"י אלול ת"ש כותב הרבי, כי שניהם – גם מורנו הבעש"ט וגם רבינו הזקן, היה להם מסירות נפש בשביל להביא יהודים – ללא הבדל בין אם הם בני תורה או אנשים פשוטים – לכך שיהיה להם משיכה ל"חיות פנימי".

את ההבדל בין "פנימיות ל"חיצוניות" אפשר להסביר עפ"י המבואר בדרושי חסידות על עולם האצילות, גבי החילוק בין פנימיות הכלים לחיצוניות הכלים.

העניין של חיצוניות הכלים הוא הכוח האלוקי שהשי"ת האציל על מנת לפעול בעולמות שלמטה, שעניין זה הוא מחוץ לעצם הכלי, כי עצם הכלי אין עניינו לפעול. ומכיוון שעניינו של "חיצוניות הכלי" הוא לפעול בעולמות שלמטה, א"כ אף בהיותו בעולם האצילות גופא, כבר יש לו שייכות לעולמות שלמטה, לעניינים שלמטה מעולם האצילות.

ולכן ברדת כוחות אלו למטה – בעולמות בי"ע – לפעול בהם ולהחיותם, יכולים העולמות שלמטה להעלים ולהסתיר על כוחות אלו, מכיוון שאפילו בהיותם בעולם באצילות (שמאוחד בתכלית עם הבורא ית') – כבר היה להם

שייכות עם העולמות (הנפרדים) שלמטה מאצילות.

משא"כ פנימיות הכלים, הרי כל עניינם הוא רק לקבל את פנימיות ועצמיות האור, ואין להם שום שייכות עם העולמות שלמטה – וממילא גבוהים הם בתכלית מהעולמות הנפרדים. אשר על כן, גם כאשר הכוח דפנימיות הכלים יורד לעולם, אין העולם מסתיר עליו כלל – משום היותו מרומם למעלה מעלה מהעולמות.

ובזה נבין מה שהובא שלבעש"ט ולרבינו הזקן היה מסירות נפש לפעול על יהודים שיהיה להם "חיות פנימי", הכוונה היא – שהם פעלו על יהודים שיגביהו עצמם, ויהיו גבוהים מהעולם, ואזי אפשרי מצד אחד להיות בעולם ולפעול בעולם, ומצד שני העולם לא מסתיר ומעלים, ואדרבה – פועלים את בירור העולם.

ג. רבינו הזקן שאל פעם: מה בין משה'קע לבנימין (הכוונה היא לחסידים ר' משה ווילענקער ור' בנימין קלעצקער)?! וענה רבינו הזקן: "בנימין איז גוט פאר זיך, און טויגניט פאר דיא וועלט, און משה איז גוט פאר דיא וועלט און טויגניט פאר זיך" [=בנימין טוב לעצמו ואינו מתאים לעולם, ומשה טוב עבור העולם, ואינו מתאים לעצמו].

והקשה החסיד ר' גרונם, הרי כששואלים "מה בין זה לזה" בהכרח לומר ששני עניינים אלו הינם דומים זה לזה, ולכן שואלים "מה בין". א"כ כאן כשאומרים ש"בנימין איז גוט פאר זיך [= טוב לעצמו]" ו"משה'קע איז ניט גוט פאר זיך [= אינו טוב לעצמו]" הרי זה מראה שהם רחוקים זה מזה בתכלית. א"כ מה שייך לשאול "מה בין משה'קע לבנימין"?

ענה ר' גרונם: מכיוון שר' משה'קע היה טוב עבור העולם, וכידוע שהיה לו שפת חלקות מאוד, והיה חוזר הרבה חסידות (בתחילה היה אומר את לשונו של רבינו הזקן אות באות – ואפילו בניגון הידוע, ואח"כ היה אומר: "יעצט וועלין מיר צו בינדען א אייגענע אורבע" [= כעת נחבר דרך וסברא מעצמנו], והיה מתחיל לבאר את העניינים לפי לשונו), ומכיוון שהיה פועל בעולם, הרי זה העלה אותו כ"כ – עד כדי כך שיכלו לשאול "מה בין משה'קע לבנימין"!

ח"י אלול ה'תשכ"ב

קיצור דברים מה שדיברתי בח"י אלול תשכ"ב בישיבת תורת אמת:

בשיחה של ח"י אלול תש"ג כותב הרבי שח"י אלול הרי הוא אצלנו "שמחת בית השואבה" נוסף ("א צו געקומענער שמחת בית השואבה"). לכאורה חודש אלול הוא זמן של חשבון נפש, זמן של מרירות – הגם שהבעש"ט הכניס חיות בעבודה של "אני לדודי", השליך ממנו את העצבות ("האט ארויס געטריבען דיא עצבות") – מ"מ הרי הכניסו במקומו את המרירות, ומרירות אינו עניין לשמחת בית השואבה!?

הדרך לתווך בין שני עניינים אלו (מרירות ושמחה) הוא ע"ד הכתוב "וגילו ברעדה", וכמש"כ בזוהר "חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא, ובכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא", שמכיוון שהם (המרירות והשמחה) מגיעים משני עניינים שונים, לכן ביכולת להיות שני עניינים הפכים בצוותא.

וכך הוא גם העניין של ח"י אלול, מכיוון שיום זה הוא יום ההולדת של שני המאורות הגדולים, הבעש"ט ורבינו הזקן – שדרכם התחיל ההתגלות של פנימיות התורה, שזהו ההתגלות של משיח,

(וידוע הסיפור בזה, שפעם שאלו את רבינו הזקן, שלאחרי שהוא כבר גילה כ"כ הרבה מפנימיות התורה, מה כבר יחדש המשיח. וענה רבינו שכל החידוש של משיח יהיה ה"הא! הא!".

הפירוש בזה הוא: על דרך משל מאדם שלמד על דבר מסוים, והוא למד דבר זה על כל פרטיו, אולם את הדבר עצמו הוא עדיין לא ראה. ולאחר מכן כשמראים לו את הדבר ההוא שעליו הוא כ"כ למד ויטייגע, ורואה הוא את הדבר בפועל – אומר הוא: אה! אה! החלק הזה זהו הפרט הפלוני שלמדתי עליו אז, והחלק הזה זהו הפרט האלמוני שלמדתי עליו בשעתו, וכן הלאה. זאת אומרת: שראיית הדבר גורמת לו שיהיה לו תענוג מדבר זה.

--- וזהו גם העניין של חסידות – כעת לומדים אנו, משיח יראה לנו את זה (וכידוע שמשיח עניינו הוא: ראיית אלוקות)!

א"כ מצד ההתגלות של פנימיות התורה, שהתחיל ע"י שני המאורות הגדולים ח"י אלול הוא יום שמחת התורה שלנו.

אבל מצד שני, הרי לימוד החסידות פועל בנו את ההכרה באיזה מצב היינו צריכים להיות, ובפועל – באיזה מצב נמצאים, ומצד זה יש את המרירות.

ומכיוון שהמרירות והשמחה הנם מצד שני עניינים שונים – לכן אפשרי שיהיו שניהם כאחד!

ב. בפרשת תרומת הדשן נאמר: "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים כו". פרשה זו נאמרת לפני פרשת הקורבנות, לפני פרשת הקטורת, ולפני המשניות ד"איזהו מקומן". כלומר "תרומת הדשן" היא התחלת – ובמילא היסוד – של כל התפילה כולה.

"תפלות במקום קרבנות תקנום" – על הקרבן נאמר ברבינו בחיי שעניינו הוא "קירוב הכוחות והחושים", וזהו עניין התפילה לקרב את הכוחות והחושים לאלוקות.

אצל כל יהודי קיים ניצוץ אלוקי, רק שהוא בהעלם והסתר גדול – צריכים אנו להפיח את הניצוץ עד שייהפך לאש להבה ויתחיל לבעור. כמו שבגשמיות כאשר רוצים להפוך ניצוץ ללהבת אש – לוקחים מפוח, נופחים בו על הניצוץ בחוזק, ואזי מתלהב מהניצוץ להב אש.

כך גם בעבודת התפילה, ההתבוננות בשעת התפילה הוא כמו המפוח, ועל ידו נופחים בניצוץ האלוקי שקיים אצל כל יהודי, עד אשר מתלהבת ממנו להבת האהבה להשי"ת.

אך לפני התפילה – לפני הניפוח – צריך לתרום ולהרים את הדשן, כלומר: כשעל הניצוץ מונחת ערמת אפר, לא יעזור הניפוח, וכמה שרק לא ינפחו עליו – הניצוץ לא יידלק ולא יתלהב. מוכרחים מקודם להוריד את האפר מעל הניצוץ, ואזי יפעל בו הניפוח כדבעי.

זוהי העבודה המוכרחת להיות קודם התחלת התפילה, וזה מתחיל כבר מקריאת שמע שעל המיטה בלילה שלפני, שזהו עניין "ופשט את בגדיו ולבש

בגדים אחרים", הרהורי תשובה המחלצות את הנפש מלבושה המלוכלכים, ואז – אפשר לגשת לתפילה [= יעמאלט קען מען גיין צו דאווענען]!

ג. בזוהר כתוב: "זכאי קשוט כל יומא מסתכלו בנפשיהו כאילו הא יומא מסתלקו מהאי עלמא", כלומר: כשאדם מסיים את תפקידו בעוה"ז, ונגמר לו ה"מסחר" ביריד העולם הזה – אז חשבון הנפש שלו הוא בצורה החזקה ביותר. ומעין זה צריך להיות חשבון הנפש על כל יום שעובר. ועכ"פ פעם אחת בשבוע לפני שבת קודש, וכמו שכתוב בתניא – שאז העולמות מתעלים במקורם.

--- והחשבון נפש של חודש אלול צריך להיות על כל השנה כולה!

ושמעתי מחותני הרז"ה [= הרב זלמן האוולין] נ"ע שר' זלמן זעזמער אמר קודם הסתלקותו, שיכול הוא לתת חשבון של שבע שנותיו האחרונות, על כל מחשבה דיבור ומעשה.

ד. ה"עולם" אומר שכשהקדוש הרה"ק רבי אברהם זוצקל"ה בנו של המגיד זוצקל"ה היה אוחו ב"ברכת יוצר" – יכלו לשים קרוב אליו קיסם, והיה זה גדלק מההתלהבות שהיה לו בעת אמירת "ברכת יוצר".

ואמר ע"כ הצ"צ: "מיינט איהר אז דאס איז א גוזמא?! ניין!! ס'איז קיין גוזמא ניט! [= חושבים אתם שזהו גוזמא?! לא!! אין זה גוזמא כלל וכלל!]. וכעין זה מצינו מסופר על הבעש"ט, שפעם יצא עם ערל אחד לדרך, ובהיותם ביער נהיה קר מאוד, והערל סבל ביותר מהקור, נגע הבעש"ט בידו הקדושה באחד העצים, והחל העץ לבעור מכוח האש האלוקי שהיה אצור בידו של הבעש"ט.

חותני הרז"ה נ"ע סיפר לי שבשנת תרס"ב – בתקופה שהוא ניהל את הישיבה בהארדישץ – יצא לו לנסוע לליובאוויטש, על מנת לטפל בענייני הישיבה, כשסיים לסדר את ענייניו ופנה לחזור חזרה להארדישץ – פגש את הרבנית הזקנה, הרבעצען רבקה נ"ע, אשת הרבי מהר"ש נ"ע, ואמרה לו הרבנית: "זלמן! פאר ניט! סוועט באלד זיין א פארבריינגען [= זלמן! אל תיסע! עוד מעט יהיה התוועדות]".

תמה חותני: "וואס איז פלוצלינג אין מיטען א מיטוואך?! [= מה פתאום,

באמצע סתם יום של חול?!] לאחר מכן נודע לו המעשה, שהרה"ח ר' משה אורנשטיין חתנו של הרבי מהר"ש נ"ע היה לו משפט קשה, ובאותו יום נפסק העניין לטובתו, וציווה הרבי [הרש"ב נ"ע] לערוך התוועדות, אבל באופן שרק יחידי סגולה יוכלו להשתתף בהתוועדות זו.

בהתוועדות זו סיפר הרבי על הסדר של כל ימי חייו, איך שעבד על עצמו בכל פרט ופרט, כשסיפר על עבודת התפילה שלו, אמר הרבי: כשכחוא מגיע לברכת יוצר, מתבונן הוא איך שהשרפים אומרים "קדוש", ואיך שמורגש אצלם שאוא"ס קדוש ומובדל, ונהיה אצלם "רשפי אש" – כמבואר בדרושי חסידות על הפסוק "שרפים עומדים ממעל לו כו".

לאחמ"כ – המש"ך הרבי – מתבונן הוא איך האופנים אומרים "ברוך", ואזי נופלת קנאה בעבודת המלאכים, אולם כשמגיעים לקריאת שמע, השירה של הנשמות – "איז וויא מלאכים וויא מלאכים [= איפה מלאכים?! איפה מלאכים?!]", כלומר שה"למסור נפשו באחד", והאהבה של "בכל מאדך" שיש לנשמות היא למעלה מעלה מהאהבה שיש למלאכים.

ע"ד המבואר בחסידות, גבי החילוק בין "מהלכים" ל"עומדים", (שהמלאכים נקראו עומדים והנשמות נקראו מהלכים, כמ"ש "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה") – מלאכים, עד כמה שגבוהים הם רק יהיו – הם רק במעמד של "עומדים", אבל נשמות הם "מהלכים", וזהו ב"אין ערוך"! ממש גבול כנגד בלי גבול!! דאס איז דער "מהלך הנפש" פון א צדיק [=זהו מהלך הנפש של הצדיק]!!!

יו"ד כסליו ה'תשכ"ג

קיצור דברים מה שדיברתי ביו"ד כסליו תשכ"ג בישיבת "תורת אמת":

א. הגמרא במסכת פסחים דף ק"ד ע"א מביאה שלר' מנחם בר סימאי קראו קדוש מכיוון "דלא מסתכל בצורתא דזוזא [= שלא היה מסתכל בצורת מטבע]", מכאן יכולים לראות עד כמה על יהודי לשמור על קדושת עיניו!

שמעתי מחותני הרז"ה [=הרב זלמן האוולין] זצ"ל שכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע לא הכיר בצורת מטבע, בחדרו היו מונחים שני קופסאות מלאות במטבעות,

בקופסא אחת היו מונחים מטבעות של נחושת ובשניה היו מטבעות של כסף, כשהיה מגיע עני חשוב ת"ח היה נוטל מלא ידו מקופסת מטבעות הכסף ונותן לו, וכשהיה מגיע סתם עני היה נותן מקופסת מטבעות הנחושת.

עוד שמעתי מהרה"ח ר' טוביה בעלקין ז"ל ששמע מהרה"ח ר' מרדכי יואל דוכמן ז"ל שהגאון החסיד ר' אייזיק מהומיל זצקל"ה מנהגו היה להלוואות כסף לסוחרים ב"היתר עיסקא", פעם אחת היה אברך סוחר אחד שהביא לו סכום גדול של מטבעות נאפוליון, שהיה חקוק עליהם צורתו של נאפוליון. נטל ר' אייזיק את חבילת הכסף על מנת למנות את המטבעות, וכשהבחין באיזה סוג מטבעות מדובר – זרק ישר את החבילה על הרצפה, אותו אברך נתבהל מזה מאוד, אמר לו ר' אייזיק: "איך האב אליין גיהערט פון רבי'ן (אדמו"ר הזקן) אז מען טאר אין זיין פרצוף נישט קוקען [= בעצמי שמעתי מהרבי שאסור להסתכל בפרצופו]."

רואים מכאן עד כמה צריך לשמור על הראיה, והעניין הוא: להיות שבראיה ישנו התענוג העצמי. בכל כוחות האדם, לא נמשך כי אם התפשטות והסתעפות מהתענוג, אבל בראיה מונח התענוג העצמי. ולזאת, כשממשיכים את העצם, ממשיכים אחריו את כל שאר הכוחות, ולכן נדרשת מאתנו שמירה חזקה על הראיה.

ב. שמעתי מחותני, שלאחר ההסתלקות של כ"ק אדמו"ר האמצעי, שהרבי הצ"צ כבר קיבל על עצמו את הנשיאות, הגיע לשבות בליובאוויטש אחד מחשובי החסידים של האדמו"ר האמצעי, ובאותו שבת אמר הרבי הצ"צ חסידות.

בין הדברים שאמר הצ"צ, דובר על עניין שאותו חסיד כבר שמע עניין זה מאדמו"ר האמצעי, (צ"ע האם הצ"צ עשה את זה בכוונה או סתם כך), רק שהצ"צ דיבר עניין זה בקיצור, אבל החסיד שמע את העניין הזה מאדמו"ר האמצעי באריכות גדולה. כשהחסיד עמד לחזור לביתו, נכנס להיפרד מהצ"צ. אמר לו החסיד – שמעתי את אותו עניין מהרבי – ז"א מאדמו"ר האמצעי – באריכות גדולה. מהשאלה היה נשמע כאלו הוא תמה על הצ"צ מדוע הוא קיצר בעניין הזה.

ענה הצ"צ: פוטער! דער שווער פלעג מאכ'ן פון א ווארט א קווארט! [= חותני – כלומר אדמו"ר האמצעי – היה עושה ממילה ספל (ע"ד הפתגם בלה"ק "עושים מעכבר – הר")], כלומר שאפשר לומר את זה בקיצור, רק שהוא סתם האריך בזה, נבהל החסיד מאוד מתשובתו של הצ"צ, ונשאר המום על מקומו.

בראות הצ"צ את תגובת החסיד, נשתנו מיד פניו הקדושות, ואמר: איך משווה אתה ביני לבין חותני [אדמו"ר האמצעי]?! – חותני השקיע את עצמו שלוש שנים בחסידות, כמו שדג שקוע במים. אילו היו חותכים את בשרו, לא היה יוצא דם, כי אם חסידות!!

העניין בפשטות מובן, הרי כתוב "כי הדם הוא הנפש", וכל חיות נפשו של אדמו"ר האמצעי היה חסידות. אך עדין צריך לבאר את הלשון "אילו היו חותכים את בשרו, לא היה יוצא דם, כי אם חסידות" – הרי בפועל זרם שם דם.

ביאור העניין הוא עפ"י הנאמר בגמרא (ב"מ דף פ"ג ע"ב) במעשה של ר' אלעזר ב"ר שמעון, שמובא שם שר' אלעזר ציווה לחתוך את בטנו, והוציאו משם סלים מלאים של שומן, והניחו סלים אלו בשמש בחודשי תמוז ואב – והשומן לא הסריח.

שואל על זה אדמו"ר האמצעי, הרי כל דבר גשמי מוכרח להתקלל כו'. ומבאר שם, שהשומן של האדם מגיע מהאכילה והשתיה הגשמית שלו, והחיות של המאכלים נמשכת מקליפת נוגה, ולכן מסריחים הם, "ווייל קליפת נוגה שטינגט" [= כי קליפת נוגה מסריחה]!!

אבל שומנו של ר' אלעזר ב"ר שמעון הגיע מהאהבה בתענוגים, ומהתענוג שהיה לו באלוקות, להתענג על הוי' – ולכן אצלו השומן לא הסריח ח"ו. שומן המגיע מאכילה ושתיה גשמיים – מסריח, אבל כזה שומן כלל אינו מסריח ח"ו.

רואים מכאן, שאף שלעיני בשר היה זה שומן – שהרי הוציאו קופות מלאות שומן – אבל באמת אין זה שומן, זה אהבה בתענוגים!

ושני עניינים אלו הם ביחד – מצד אחד זה שומן, ומצד שני אין זה שומן אלא תענוג אלוקי.

ואותו הדבר היה אצל רבינו אדמו"ר האמצעי, הדם שלו היה מהחיות שהיה לו בחסידות, מזה נתהווה אצלו הדם, לא מלחם גשמי. וזהו הפירוש שאילו היו חותכים את בשרו לא היה יוצא דם אלא חסידות, כי דמו לא נתהווה ממאכלים גשמיים, אלא מגודל החיות שהיה לו בחסידות, וממילא אין זה דם – דם מתהווה מלחם גשמי, אבל דמו נתהווה מגודל ותוקף החיות שהיה לו בחסידות – זה חסידות ממש!

כמו שאצל ר' אלעזר ב"ר שמעון, השומן שלו לא היה שומן – אלא תענוג אלוקי, כך גם אצל אדמו"ר האמצעי זצקללה"ה זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

ג. אדמו"ר האמצעי אמר פעם לכ"ק אביו אדמו"ר הזקן: איך בין גרעסער פון דיר, וויילע איך האב אזא טאטען וויא דיר, און דו האסט ניט אזא פאטטער. [=] אני גבוה ממך, כי לי יש כזה אבא כמוך, ולך אין אבא כזה]. והשיב לו כ"ק אדמו"ר הזקן: אני גדול ממך! מפני שיש לי בן כמוך, און דו האסט ניט אזא זון [=] ולך אין כזה בן! ודי למבין.

ד. שמעתי מחותני שר' נחום מטשערנוביל זצקוללה"ה זי"ע ועכ"א סיפור דברים מהגעתו אל הבעש"ט, טרם שנסע להבעש"ט היה עבודתו – עבודת הקודש – בתעניות וסיגופים, והיה חולה מאוד במלחת השחפת, וכשבא אל הבעש"ט היה זה שבת שקוראים בו פרשת התוכחה (אינני זוכר אם היה זה שבת בחוקותי או כי תבא).

בש"ק כיבדו הבעש"ט לעלות לתורה בפרשת התוכחה – ותיכף נתרפא (כידוע שהתוכחה זה לא קללות רק ברכות). ואח"כ אמר הבעש"ט: איהר זעט דעהם "עוכר ישראל", דעם גאנצען ג"ע האט עהר גיוואלט צונעמען פאר זיך [= תראו את ה"עוכר ישראל", את כל הגן עדן הוא רצה לקחת לעצמו].

אח"כ ידוע שר' נחום זצקללה"ה היה בעל בשר מאוד, וזה נעשה מהתענוג שהיה לו ב"אמן יהא שמיה רבא כו", כמובא בדא"ח.

נמצא שטרם בואו אל הבעש"ט היה עבודתו בסיגוף הגוף, ומאז שהחל לבוא אל הבעש"ט – התחיל גופו להיות ניזון מתענוג אלוקי, והתענוג האלוקי זה היה סיבת קיומו וחיותו של הגוף. ע"ד לעתיד, שהגוף הגשמי יהיה ניזון מהתענוג –

ממה שהנשמה תשיג אלוקות ותתענג על הוי', אי"ה מיד אבאר עניין זה באריכות. [= ברשימה שלפנינו חסר המשך ביאור הדברים]

פעם הייתי עם חותני במוצ"ש אצל ר' נחום מרחמסריווקע והיה המדובר אודות ר' נחום מטשערנוביל, ואמר לנו ר' נחום טשע שיש לו בקבלה, שזקנו ר' נחום מטשערנוביל היה פעמיים אצל הבעש"ט.

ד' אדר ב'

אור ליום ד' אדר ב': הילולא של ר' לייב שרה'ס זצוקלה"ה זי"ע ועכי"א*.

שמעתי מחותני שהחסיד המפורסם ר' מאיר רפאל'ס, פרנס החודש מווילנא ביקש מכ"ק אדמו"ר הזקן שרוצה לזכות לראות את ר' ליב שרה'ס, וענה לו אדמו"ר הזקן: אז דו וועסט זוכה זיין, וועסטו עהם זעהן [= לכשתזכה, תראה אותו].

והנה הזדמן פעם שאדמו"ר הזקן שלח את ר' מאיר רפאל'ס בשליחות מצוה לר' זושא זצוקלה"ה זי"ע ועכי"א, כשבא ר' מאיר רפאל'ס אל הרבי ר' זושא, מסר לו ר' זושא ארבע מאות רו"כ [= רובל כסף] שימסור זאת לאדמו"ר הזקן.

ולפני נסיעתו אמר ר' זושא לאשתו הרבנית שתתן לאורח גבינה כדי שיהיה לו על הדרך. כשר' מאיר רפאל'ס נסע משם - התאכסן באמצע הדרך באיזה אכסניה, ולאכסניה הזאת באה שיירה של עניים רבים, וביניהם היה איש אחד "זייער א פריילאכער [= מאוד שמח]", ור' מאיר שם לב שאין לו כ"כ שייכות עם שאר העניים ("הוא באמת מגיע אתם, אבל הוא לא שייך אליהם").

פתאום החל האיש להסתובב בין אורחי האכסניה, כמחפש אחר משהו, כששאלוהו מה הוא מחפש, ענה: שהוא רוצה איזו חתיכת גבינה לאכול. אך על כל גבינה שהיה מוצא בחבילות העניים אמר: גבינה זו אינה טובה כל כך וכדו'. עד שהגיע אל חבילותיו של ר' מאיר רפאל'ס, וכשמצא את הגבינה (שכאמור,

* נראה שהדברים להלן לא נאמרו בפומבי, אלא שכתב אותם לעצמו.

ר' מאיר קיבלה מר' זושא), אמר: זוהי גבינה טובה מאוד, הבין ר' מאיר במה המדובר, ויגש אל ההלך העני וישאלהו: האתה הוא ר' לייב שרה'ס, ענה לו העני: שתוק! תן לי את הארבע מאות רובל שברשותך, ואני אתן לך פתקא על מנת שתמסור אותה לרביך!

מילא ר' מאיר את דרישתו של ר' לייב שרה'ס, ור' לייב נתן לו פתק עבור אדמו"ר הזקן, שבה היה כתוב שבזמן פלוני הוא יחזיר לו את הכסף. כשחזר ר' מאיר אל רבינו הזקן, לא היה רבינו מרוצה, מכיוון שהיו אלו "מעות צדקה".

(כמדומני, שר' מאיר רפאל'ס נתן לאדמו"ר הזקן ארבע מאות רובל כסף מכספו, ובעת שר' לייב שרה'ס החזיר את הכסף לאדמו"ר הזקן (בדיוק בזמן שנקב בפתק) – נתן אדמו"ר הזקן את הכסף לר' מאיר – אך סיום הסיפור אינני זוכר בדיוק).

ב*. "הוי' אלוקים אמת, הוא אלוקים חיים" – "אמת" הוא נצחי, השי"ת הוא נצחי מכיוון שהוא קדמון, וכל שאין לו תחלה – אין לו תכלה, השי"ת להיות כי מציאותו מעצמותו, ואינו עלול מאיזו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו, ממילא אין לו סוף.

"הוא אלוקים חיים" – הוא ה"חיים" האמיתי, "ואתם הדבקים בהוי' אלוקיכם חיים כולכם היום", יהודי להיותו דבוק בהקב"ה לכן נקרא הוא גם כן "חיים", כי כל יהודי הוא כלי להשי"ת, כמו גוף לנפש.

הקב"ה ברא את הגוף באופן כזה שהוא כלי אל הנפש, והנפש מתגלית דרך הגוף, ומתייחדת עמו ממש – ואזי הגוף "חי" הוא, הגוף כשלעצמו מת הוא, ומ"מ אין אנו אומרים שהגוף מת והנפש חיה, אלא גם הגוף חי הוא – מכוח החיות שהנפש מחיה אותו, והנפש מתגלית בו ומתייחדת עמו בתכלית, על כן הגוף עצמו נהיה חי.

כמו"כ יהודי – להיותו דבוק ומאוחד בהקב"ה נקרא הוא "חי". ואיך מתדבקים

* מכאן ולהלן נראה שמתחיל עניין חדש, שאין לו קשר להמובא לפני זה [= בקשר ליאצ"ט של ר' לייב שרה'ס].

בהשי"ת? על כך נאמר בזוהר הקדוש "ישראל מתקשראן באורייתא, ואורייתא מתקשרא בהקב"ה" – "אורייתא וקוב"ה כולא חד" ממש, עצמות א"ס ב"ה האט זיך אריינגעשטעלט אין תורה [= "הכניס" את עצמו בתורה], השי"ת אומר "אותי ממש אתה לוקח ע"י התורה".

ועי"ז שיהודי מוסר את עצמו לתורה, והוא מקשר את שכלו בתורה – נדבק הוא בהקב"ה.

אוצר החכמה דז"ל אומרים "אם פגע בך מנובל זה משכהו לבית המדרש", אם היצה"ר ירצה להפריד לנתק ולקרוע ("אפרייסין") אותך מהשי"ת, העצה לזה הוא – "תורה", התורה יש בה את העצמיות של הקב"ה ממש, שהוא המאור שבה. ולכן אפילו אם יצרו של אדם הוא כמו אבן, התורה תשפשף אותו ("וועט די תורה עהם צו רייבין").

ועל כן דבר ראשון רוצה היצה"ר לנתק את האדם מהתורה, אח"כ הוא כבר יעשה עמו סדר ("א טאלק"). א"כ העצה לזה הוא – משכהו לבית המדרש. הגם שגם תפילה מחברת את האדם עם הקב"ה – "סולם מוצב כו", אבל עבודת התפילה לוקחת משך זמן, ולכן קודם לזה צריך את עניין התורה (עי' בתרס"ב), "סלסלה ותרוממך" ע"י סלסול הלכות נפעל רוממות הנפש.

רק שבתורה גופא קיימים שתי דרגות, גליא ופנימיות. הגליא נקראת בזוהר הק' "גופא דאורייתא", והפנימיות נקראת "נשמתא דאורייתא", וכמו בגוף ונשמה – גוף ללא נשמה מת הוא, כמו"כ בתורה, פנמיות התורה היא נשמת הכל, היא מחיה את הכל, הן תורה והן מצות כו'.

ג. איתא בלקו"ת לא תשבית כו' שפנימיות התורה נמשלה למלח, מלח יש לו שני תכונות. הא' – שמוציא את הדם, ומושך ("ציט אויס") את הפסולת, הב' – שהוא נותן טעם בכל הדברים הנמלחים.

כמו"כ פנימיות התורה – היא מראה על הפסולת שנמצאת בנפש האדם, ונותנת לו את היכולת והעצה איך להפטר מהם. ושנית, היא נותנת טוב טעם בהכל, בתורה במצות ובאלוקות.

פנימיות התורה מגלה באדם את כוחות הנשמה, ועד לאיתן שבנשמה. יהודי

שלומד חסידות – הרי אצלו הכל אחרת לגמרי ("איז ביי עהם אללעס גאר אנדערש"), לימוד הנגלה שלו – שונה, התפילה שלו – שונה, התפילה של כל יום כוללת בתוכה מעין כל השנה, ברכת "שים שלום" כוללת בתוכה מעין שמ"ע (עי' דרך מצותיך, שרש מצות התפילה פרק י"א) וכו'.

ד. עפ"י הנ"ל נבין סיפור מעשה ששמעתי מחותני*: החתונה שנערכה בז'לאבין ("די זלאבינע חתונה"), נקראה בפי כל "החתונה הגדולה", רבינו הזקן חיתן את נכדתו – בתו של האדמו"ר האמצעי עם נכדו של הרב מברדיצ'וב, ומכיוון שרב המרחק בין ליאדי לברדיצ'וב קבעו את החתונה בעיר זלאבין.

בחתונה זו היו עניינים נפלאים, אולי אח"כ אכתוב – רק כעת אספר מה שנוגע לעניינינו: אדמו"ר הזקן עמד עם הברדיצ'ובער הקדוש בבית המדרש ודיבר עמו, בין הדברים אמר הברדיצ'ובער לאדמו"ר הזקן שיש לו אברך שיש לו גילוי אליהו, אמר לו אדמו"ר הזקן: הנה עומד לו אברך בתפילה, אוחז הוא ב"שים שלום", ומאיר אצלו היחידה שבנפש, שגבוה יותר מגילוי אליהו. (כמבואר בדא"ח בכמה מקומות שגילוי הנשמה גבוה יותר מגילוי אליהו) ואברך זה היה ר' בנימין קלעצקער.

ולכאורה, מה פתאום ("וואס עפעס") דווקא ב"שים שלום" מאיר היחידה!?! – ולפי הנ"ל מובן מפני שברכת "שים שלום" זה מעין שמ"ע, ובדא"ח מבואר שבשמ"ע מאיר היחידה שנפש.

הוספה.

הזכרתי מקודם שבחתונה הגדולה היו עניינים נפלאים, לאט לאט אכתוב קצת מה ששמעתי מחותני*.

בשמחת החתונה השתתף גם הרה"ק רבי ישראל מפאלוצק מתלמידי המגיד

* ראה לעיל ב"שמושה של תורה" בסיפור האחרון במדור סיפורי אדמו"ר הזקן נוסחא אחרת לסיפור זה.

* לפועל נמצא ברשימה זו רק הסיפור שבא להלן.

ממעזריטש, בשעתו הוא נסע עם הרה"ק רבי מענדעלע מהאראדאק לארה"ק, אלא שאח"כ (אחר זמן רב) חזר ר' ישראל לחו"ל בשביל איזה שליחות – והשתתף גם בחתונה הגדולה.

ואמר רבי ישראל שבחתונה השתתפו האבות הקדושים, שאלו אותו: זאת מנין לך? ענה רבי ישראל שהוא מכיר את האבות הקדושים מחברון, ובחתונה הוא גם ראה אותם.

[ובדרך אגב אספר (גם זה שמעתי מחותני): פעם היה רבי ישראל בעיר חוואסט (שם הוא מקום מנוחתו של המלאך הקדוש בנו של המגיד הגדול ממעזריטש) לאיזה עניין, וזה קרה כבר לאחר הסתלקותו של המלאך, ובהיותו בעיר ביקשו המלאך שיצטרף אליו, ורבי ישראל לא יכל לסרב, ונסתלק שם במקום, ומנוחתו כבוד ליד המלאך.

וגם שמעתי מחותני, שרבינו הזקן נסע פעם דרך העיר חוואסט, וציווה לבעל עגלה שיצליף בסוסים שיסעו במהירות, בכדי שהמלאך לא יבקשהו להיות עמו ח"ו, ולא יהיה ביכולתו לסרב].

י"ב תמוז תשכ"ו

ארשום קיצור דברים מה שדיברתי בי"ב תמוז תשכ"ו בישיבת תורת אמת.

"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם" – מפיותיהם של הילדים שלומדים תורה נעשה יסוד – יסוד איתן – שיש לו את החוזק של התורה, שהתורה נקראת "עוז".

ואומר רש"י ש"עוללים" הם בגיל מבוגר יותר מ"יונקים", כמו שמוצאים אנו בדברי שמואל הנביא שמסר את שליחות דבר ה' לשאול המלך להכרית את עמלק "משור עד שה, מעולל ועד יונק" – וכשם ששור מבוגר יותר משה ("שור רופט מען א גרויסער אקס און שה איז אקליינע שעפסעלע"), שנוקט בלשונו מהגדול לקטן כן הכוונה ב"מעולל ועד יונק".

והכוונה בפסוק "מפי עוללים כו" הוא שהפיות שלומדות תורה – הן של הקטנים (יונקים) והן של הגדולים (עוללים) מזה נעשה יסוד – יסוד איתן – שיש

לו את החוזק של התורה, וזהו "למען צורריך" נגד ה"צוררים" שקיימים נגד אידישקייט – "להשבית אויב ומתנקם".*

מדובר (בחסידות) ביאור ההפרש בין אויב למתנקם. "אויב" הוא שונא גלוי שאינו מתחבא, הוא פועל בגלוי נגד ה' ומצותיו, "מתנקם" פועל בהחבא ("א בעהאלטענער"), בגלוי הוא מראה לך שהוא ידיך הטוב ושהוא מתכוון לטובתך, הוא דואג עבורך לפרנסה, וכך הוא מתקרב אליך. אבל הכוונה הפנימית של חברותו עמך – הוא כדי לקרר אותך לאט לאט ("צו ביססלעך") מאידישקייט, עד שהוא ירחק אתך לגמרי מאידישקייט.

וזהו שאומר הפסוק "מפי עוללים כו" – לימוד התורה של התלמודי תורה ושל הישיבות זהו היסוד היהודי האיתן בכדי לשבור את האויב ומתנקם.

ב. פעמים דובר שפסוק זה הולך על תקופת מרדכי ואסתר בימי אחשורוש והמן. אחשורוש היה מלך על "שבע ועשרים ומאה מדינה" – מלך אדיר – והמן היה מנושא מעל כל השרים, וכיהן כמשנה למלך.

והיות שהמן היה מזרע עמלק – שזהו המנגד האמיתי לאלוקות, לכן לא היה יכול לסבול ש"ישנו עם אחד כו", שיש עם שמאמינים ב"אחדות ה'" – ובמילא "דתייהם שונות" לומדים הם את תורת ה' ומקיימים את מצות ה'. את זה הוא לא יכל לסבול, עד שהוא פעל אצל אחשורוש "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים כו".

וכפי המבואר בתו"א, שלכא' הרי השם "יהודי" מתכווין רק לבני שבט יהודה, ואילו הגזירה הייתה על כל בני ישראל שב"שבע ועשרים ומאה מדינה", שלא כולם היו בני שבט זה, אלא גם משאר שבטים, א"כ מדוע נכתב "את כל היהודים" דווקא.

ומסביר שם, שהשם "יהודי" מורה על הביטול לאלוקות, כמ"ש: הפעם אודה את הוי", וע"ז מורה שם יהודי – ואת זה המן לא יכל לסבול. אבל אילו היהודים

* יש לקשר הנכתב הכא עם הנכתב לעיל (ד' אדר ב' אות ב') בביאור עה"פ ה' אלוקים אמת" – גבי "אם פגע בך מנוול זה".

היו ח"ו כופרים – הוא לא היה עושה להם מאומה. אדרבה, הוא אפילו היה פותח להם את כל הבתי ספר והתיכונים והאוניברסיטאות בחינם – כי המלחמה הייתה מלחמה רוחנית.

אוצר החכמה

אך גזירת המן להעביר את היהודים מדתם לא הצליחה מכיוון ש"איש יהודי היה בשושן ושמר מרדכי כו" – אמת שהוא התייחס לשבט בנימין, אבל מהותו היה "יהודי" ע"ש הביטול שלו לאלוקות. והוא היה "איש יהודי" שר ומקור הביטול, כלומר שהוא השפיע את זה לכלל ישראל.

וכפי שמסביר שם בתו"א שנשמת מרדכי הייתה מיסוד אבא דאצילות. בשביל להבין מדוע מרדכי היה "מקור הביטול" יש להקדים תחילה הביאור מהו עניינו של "אבא (חכמה) דאצילות", ונבין זאת בהקדים לשונו של רבינו הזקן בהגה"ה בפרק ל"ה בתניא, וזלה"ק: "וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פירוש וטעם למ"ש בע"ח שאוא"ס ב"ה אינו מתייחד אפילו בעולם האצי' אלא ע"י התלבשותו תחילה בספי' החכמה, והיינו משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו, וזו היא מדרגת החכמה וכו" עכ"ל.

זאת אומרת שאוא"ס אינו יכול להאיר ולהתייחד בעולם האצילות, אלא ע"י ספירת החכמה, מפני שהחכמה אינה "מציאות" אלא היא "אין" בעצם (כח מה), ולכן היא כלי לאוא"ס ב"ה, וע"י החכמה אווא"ס ב"ה מאיר ומתלבש ומתייחד בכל אצילות.

ומרדכי גם בהיותו כאן – הרי נשמתו הייתה מחכמה דאצילות – כלומר, שאצילות האירה בגופו, שאפילו בהיותו בגוף האיר אצלו ש"הוא לבדו הוא ואין זולתו".

כתוב במדרש שמרדכי ברצונו לשבור את קליפת המן ראה שאת זה הוא יוכל להשיג דבר ראשון ע"י הקמת ישיבות, על כן הלך והעמיד עשרים ושתיים אלף תלמידים ולמד איתם סדר קדשים, שעניין "סדר קדשים" הוא חכמה (כמבואר בד"ה "והדרת פני זקן")

עד כאן נמצא ברשימתו, וכנראה חסר ההמשך. בדרך אפשר יש לומר שהקשר בין מרדכי, והישיבות שהקים ע"מ לשבד את קליפת המן וכו' לי"ב

תמוז הוא – כפשוטו: מסירות נפשו של אדמו"ר הרי"צ (מרדכי שבדורו) בהקמת
חדרים וישיבות וכו' ע"מ לשמר את גחלת היהדות ברוסיה הסובייטית.

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורע

* * *

לזכות
החתן הרה"ת יהושע אשר שיחי'
והכלה מ' רבקה בתיה שתחי'
רביעביץ